

Ο ΜΕΝΤΩΡ

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ
ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΤΑΙΡΟΥΣ: Κινδυνεύει ο Κεραμεικός 93-95·
1940/41: Παραλειπόμενα τῆς ἀπόκρυψης τῶν ἀρχαίων 95 —
ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ: Πέμπτο Διεθνὲς Συνέδριο Πελοπον-
νησιακῶν Σπουδῶν 96-97· Δωρεὲς πρὸς τὴν Ἐταιρεία 97· Ἡ
πρότομή τοῦ Γεωργίου Μυλωνᾶ 98 — ΑΓΓΕΛΙΑΙ: Ἡ Σχολὴ
Διδασκαλίας τῆς Ἱστορίας τῆς Τέχνης 99-103· Συνεδρία τῶν
ἐταίρων 103 — ΠΕΝΘΗ: 104 — ΕΜΕΙΣ ΚΑΙ ΤΑ ΑΡΧΑΙΑ:
Μνημεῖα ἢ σύγχρονα θέατρα; 105-107 — ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ: Ἱστορία τοῦ Ἀρχαιολο-
γικοῦ Μουσείου Μυκόνου 108-122· Ἀπόδοση παλαιῶν
χρεῶν. Τὰ μνημεῖα τῆς Ρήνειας 123.

*Ὁ Μέντωρ, Ἐνημερωτικὸ Δελτίο τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας,
ἐκδίδεται τὸν Ἀπρίλιο, Ἰούνιο, Ὀκτώβριο καὶ Δεκέμβριο κάθε ἔτους
μὲ τὴν ἐπιμέλεια τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως.*

Ἐπιμέλεια ἐκδόσεως: Κλειῶ Δάκαρη

© Ἡ ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία, Πανεπιστημίου 22, 106 72 Ἀθήναι, Fax (01) 3644 996

ISSN 1105-7181

Ο ΜΕΝΤΩΡ

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ
ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ 35

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1995

Πρὸς τοὺς ἐταίρους

ΚΙΝΔΥΝΕΥΕΙ Ο ΚΕΡΑΜΕΙΚΟΣ

«...υθέασιν οὖν ἐς τὸ δημόσιον σῆμα,
ὃ ἔστιν ἐπὶ τοῦ καλλίστου προαστίου τῆς πόλεως,
καὶ αἰεὶ ἐν αὐτῷ θάπτουσι τοὺς ἐκ τῶν πολέμων...».

(ΘΟΥΚ. 2,34,5)

Στὸ προηγούμενο τεύχος τοῦ Μέντορος (34, 1995, 61-72) ἔκαμα σύντομη ἀπαρίθμηση τῶν προσώπων ποὺ ἐπιδροῦν ἢ ἐπηρεάζουν τὰ ἀρχαιολογικά μας πράγματα. Μεταξὺ αὐτῶν μνημονεύτηκε (σελ. 63) ὁ ὑπόγειος σιδηρόδρομος τῆς Ἀθήνας, τὸ μετρό, ἐξ αἰτίας τοῦ ὁποίου πλῆθος ἀρχαίων ἔρχονται στὸ φῶς, πολλὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα θὰ καταστραφοῦν.

Τὸ πρόβλημα δὲν εἶναι νέο. Ἦδη κατὰ τὸν 19ο αἰώνα, ὅταν κατασκευάστηκε ὁ σιδηρόδρομος Πειραιῶς-Ἀθηνῶν, ἡ γραμμὴ πέρασε ἀπὸ τὴν καρδιὰ τῆς ἀρχαίας Ἀθήνας. Διηγεῖται ὁ Στέφανος Α. Κουμανούδης (ΠΑΕ 1890, 8) ὅτι «προσεκλήθη ἡ Ἐταιρία ἐν μηνὶ Μαρτίῳ σπευστικῶς παρὰ τοῦ Ὑπουργείου παιδείας νὰ σκάψῃ ἐκεῖ ἐπὶ τόπου πρὸ ἐτῶν ὑπὸ τοῦ Δημοσίου δι' ἀνασκαφῆς ἐξηγορασμένου, διότι ἔμελλε νὰ ἀχθῆ δι' αὐτοῦ διαγωνίως καὶ σύρριζα σχεδὸν παρὰ τὸ βορειοδυτικὸν ἄκρον τῆς στοᾶς ἢ γραμμῆ τοῦ διὰ τῆς πόλεως σιδηροδρόμου τοῦ Ψύχα». Ἡ στοὰ ποὺ μνημονεύει ὁ Σ.Α.Κ. εἶναι τοῦ Ἀττάλου, τῆς ὁποίας ὁ βόρειος μεγαλοπρεπῆς τοῖχος χρησιμεύει ὡς ὄριο τοῦ ὀρύγματος τοῦ σιδηροδρόμου. Χώρισε λοιπὸν τότε ἡ γραμμὴ στὰ δύο τὸ ἀρχαῖο κέν-

τρο τῆς Ἀθήνας. Οἱ ἐπιβάτες τοῦ ἠλεκτρικοῦ, κατὰ τὸ ταξίδι τους ἀπὸ τὸν σταθμὸ τοῦ Θησειοῦ ἕως τὸ Μοναστηράκι περιεργάζονται τὰ ἐρείπια τῆς Ἀγορᾶς καὶ τὸ Θησεῖο.

Ὅταν ἀποφασίστηκε, πρὶν ἀπὸ λίγα χρόνια, ἡ ἐπέκταση τῶν γραμμῶν τοῦ σιδηροδρόμου, οἱ ἐνδιαφερόμενοι τεχνικοὶ βεβαίωναν ὅτι δὲν θὰ θιγοῦν τὰ ἀρχαῖα. Ἡ γραμμὴ θὰ κατασκευαζόταν σὲ μεγάλο βάθος καὶ ἡ πρόοδος δὲν θὰ ἔβλαπτε τὰ λείψανα τοῦ παρελθόντος. Τὰ πράγματα δὲν ἔγιναν κατὰ τὶς ὑποσχέσεις. Πολύμηνες ἀνασκαφές στοὺς χώρους τῶν νέων σταθμῶν φέρνουν στὸ φῶς ἀρχαῖα, τῶν ὁποίων ἡ τύχη ἐξαρτᾶται ἀπολύτως ἀπὸ τὰ συμφέροντα τῶν ἐταιριῶν τοῦ νέου σιδηροδρόμου.

Ἡ ἀρμόδια Γ' Ἐφορεία τῶν Ἀρχαιοτήτων μὲ ὑπέρμετρες προσπάθειες, παρὰ τὴν πίεση τοῦ ΥΠΕΧΩΔΕ καὶ τῆς ἐταιρίας τοῦ μετρῶ, διεξάγει ἀνασκαφές καὶ ἐξασφαλίζει τὴν ἐπιστημονικὴ μελέτη τῶν εὐρημάτων, τὰ ὁποῖα θὰ συμπληρώσουν τὶς γνώσεις μας γιὰ τὴν ἱστορία τῆς ἀρχαίας Ἀθήνας.

Ὑπάρχουν ὅμως πτυχές τοῦ ἔργου, ὅπου οἱ ἀρχαιολόγοι τῆς Ὑπηρεσίας εἶναι ἀνίσχυροι. Μία τέτοια περίπτωση εἶναι ἡ σχέση τοῦ σιδηροδρόμου μὲ τὸν Κεραμεικὸ. Σύμφωνα μὲ τὰ σχέδια τῶν μελετητῶν, ἡ γραμμὴ 3 τοῦ μετρῶ περνᾷ κάτω ἀπὸ τὸ Δίπυλο καὶ διασχίζει τὸν Κεραμεικὸ κατὰ τὴν πορεία τοῦ ἐκεῖ ποταμοῦ Ἡριδανοῦ. Στὸν χῶρο αὐτὸ τὸ τραῖνο θὰ βρῖσκεται σὲ μικρὸ βάθος, μόλις 10 μέτρων. Μὲ ἀπόλυτη σχεδὸν βεβαιότητα περιμένουμε νὰ χαθεῖ τὸ νερὸ τοῦ Ἡριδανοῦ καὶ νὰ γίνουν καθιζήσεις τοῦ ἐδάφους, οἱ ὁποῖες θὰ προκαλέσουν καταρρεῦσεις τῶν μνημείων. Ἡ ἀρμόδια Ἐφορεία τῶν Ἀρχαιοτήτων ἐγκαίρως, ἤδη ἀπὸ τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1993, ζήτησε τροποποίηση τῶν σχεδίων τῆς γραμμῆς, ὥστε νὰ βρῖσκεται μακριὰ ἀπὸ τὸν Κεραμεικὸ, ζητήθηκε μάλιστα νὰ περάσει ἡ γραμμὴ κάτω ἀπὸ τὴν ὁδὸ Ἑρμοῦ. Ἑλληνες ἀρχαιολόγοι καὶ γεωλόγοι, οἱ ἀρχαιολόγοι τοῦ Γερμανικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου πού ἐρευνοῦν καὶ μελετοῦν τὰ ἐκεῖ μνημεῖα, προσπαθοῦν νὰ ἀποσοβήσουν τὴ βέβαιη καταστροφή. Οἱ τεχνικοὶ τῶν ἔργων τοῦ μετρῶ μέχρι στιγμῆς δὲν φαίνονται νὰ ἔχουν μελετήσει τὶς συνέπειες τῆς διέλευσης τοῦ τραίνου κάτω ἀπὸ τὸν σεβασμιότερο χῶρο τῆς Ἀθήνας.

Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία, στὴν ὁποία ὀφείλεται ἡ διάσωση τοῦ Κεραμεικοῦ κατὰ τὸν 19ο αἰῶνα καὶ ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ

μεγαλύτερου μέρους του, τὸ Συμβούλιο καὶ οἱ ἑταῖροι, πιστεύουν ὅτι ἐὰν δὲν ἀποφευχθῆ ὁ κίνδυνος, οἱ βέβαιες καταστρεπτικὲς συνέπειες ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ ἀρχικοῦ σχεδίου διέλευσης τοῦ τραίνου θὰ ἀποτελοῦν προμελετημένη ἐνέργεια ἀφανισμοῦ τοῦ χώρου καὶ τῶν μνημείων του. Καὶ οἱ μὲν ξένοι ποὺ μετέχουν στὴν ἐπιχείρηση τοῦ σιδηροδρόμου δὲν ἔχουν λόγους νὰ ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν τύχη τῶν μνημάτων ἀνθρώπων τοῦ παρελθόντος καὶ ἀγνώστων τους· οἱ Ἕλληνες ὁμως;

B.X.Π.

1940/41: Παραλειπόμενα τῆς ἀπόκρυψης τῶν ἀρχαίων

Κατὰ τὴν ἀπόκρυψη τῶν ἀρχαίων τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου τὸ 1940/41 προσέφεραν ἐθελοντικῶς τὶς ὑπηρεσίες τους (συσκευασία, σύνταξη καταλόγων) καὶ μερικοὶ νεαροὶ Ἕλληνες ἀρχαιολόγοι ἐκτὸς Ὑπηρεσίας: ἡ ἑταῖρος μας κυρία Ἀθηνᾶ Καλογεροπούλου, ἡ φιλόλογος Τιτίκα Παπαζαφεύρη, ἡ Ἀρτεμισία Γιαννουλάτου, κατόπιν Ἐπιμελήτρια Δημοσιευμάτων τῆς Ἐταιρείας, ἡ ἐπίτιμη Γενικὴ Ἐφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων Βαρβάρα Φιλιππάκη, ὁ ἀκαδημαϊκὸς Σπύρος Ἰακωβίδης καὶ ἡ ζωγράφος Σοφία Κεφάλαι, ἡ ὁποία ἔκαμε σχέδια τῶν ἀρχαίων στὸν κατάλογο τῶν χαλκῶν.

Ἀπὸ τοὺς ξένους ἀρχαιολόγους ἔχω ἤδη μνημονεύσει τὸν Ἄγγλο Alan Wace καὶ τὸν Αὐστριακὸ Otto Walter. Βοήθησαν ἀκόμη οἱ σήμερα ἀκαδημαϊκοί, τότε μέλη τῆς Γαλλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς, Pierre Amandry καὶ Henry Metzger.

B.X.Π.

Ἔργα καὶ ἡμέραι

Πέμπτο Διεθνὲς Συνέδριο Πελοποννησιακῶν Σπουδῶν

Τὴν 6 Σεπτεμβρίου 1995 ἔγινε στὸ Ἴαργος ἔναρξη τῶν ἐργασιῶν τοῦ Πέμπτου Διεθνoῦς Συνεδρίου Πελοποννησιακῶν Σπουδῶν. Ὁ Πρόεδρος τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας κ. Γεώργιος Σ. Δοντᾶς προσφώνησε τοὺς συνέδρους ὡς ἑξῆς:

«Ἐκφράζω, πιστεύω, ὅλων μας τὴν χαρά, ποὺ ἡ Ἑταιρεία Πελοποννησιακῶν Σπουδῶν συγκαλεῖ καὶ πάλι Διεθνὲς Συνέδριο, μὲ θέμα τὴν ἱστορία καὶ τὸν πολιτισμὸ τῆς Πελοποννήσου. Τὸ θέμα ἀνεξάντλητο. Μακρότατη, πλουσιότατη, καὶ χωρὶς ὑπερβολὴ παγκόσμιας ἐμβέλειας, ἡ ἱστορία τούτης τῆς εὐλογημένης γῆς, τῆς «Ἑλλάδος ἀκροπόλεως» κατὰ τὴν τόσο εὔστοχη ὀνομασία ποὺ τῆς ἔδωσε ὁ Στράβων, καὶ τὰ μνημεῖα τῆς περιλάμπρα καὶ ἀντιπροσωπεύοντα πολλὰ ἀπὸ τὶς οὐσιωδέστερες φάσεις τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, καὶ ἀναρίθμητα, συνεχῶς μάλιστα αὐξανόμενα, ὄχι δὲ σπάνια κατὰ τρόπον ἐντυπωσιακὸ, ὅπως περίτρανα τὸ δείχνουν τὰ συνταρακτικὰ ἔργα ποὺ ἤλθαν πρόσφατα στὸ φῶς στὴν ἔπαυλη τοῦ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ στὴν περιοχὴ τῆς Λουκοῦς, ἀλλὰ καὶ τὰ μυκηναϊκὰ τῶν Ἀηδονιῶν καὶ τῆς Ἀχαΐας καὶ ἄλλα.

Μία τόσο πλούσια καὶ βαρῦτιμη κληρονομία δικαιολογεῖ λοιπὸν ἀπολύτως, ἐπιβάλλει μᾶλλον, περιοδικὰ ἐπιστημονικὰ συναντήσεις, ποὺ σκοπὸ ἔχουν τὴν ἐνημέρωση, τὴν ἐπισήμανση, τὴν ὑπογράμμιση, τὴν ἀνάλυση ἱστορικοῦ καὶ ἀρχαιολογικοῦ ὑλικοῦ, καί, φυσικὰ, τὸ πιὸ σημαντικό, τὴν παρουσίαση γενικότερων ἱστορικῶν συνθέσεων βασιζομένων σὲ παλαιὰ καὶ νεώτερα ἱστορικὰ καὶ ἀρχαιολογικὰ δεδομένα, καὶ τὴν τελικὴ δημοσίευσή τους. Εὐτυχῶς καὶ μόνη ἡ ἀνάγνωση τοῦ προγράμματος, ἐκτεταμένου σὲ ποικιλία ἀνακοινώσεων καὶ ἐπιβλητικοῦ σὲ ὀμιλητὲς, παρέχει στέρεη τὴν αἴσθηση, τὴν βεβαιότητα θὰ ἔλεγα καλύτερα, ὅτι καὶ αὐτὴν τὴν φορά, ὅπως καὶ σὲ ὅλες ἄλλωστε τὶς προηγούμενες, τὸ Πελοποννησιακὸ Συνέδριο θὰ ἀνταποκριθεῖ σὲ εὐλογες προσδοκίαις καὶ θὰ στεφθεῖ ἀπὸ πλήρη ἐπιτυχία, συμβάλλοντας γενναῖα στὴν προώθηση τῶν γνώσεών μας γιὰ τὴν ἔνδοξη γῆ τοῦ Πέλοπος, τὸν ἡρωικὸ μας Μοριά.

Ἡ ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία, ἡ ὁποία πάντοτε στέκει ἀρωγὸς στὸ ἔργο τῆς Ἑταιρείας Πελοποννησιακῶν Σπουδῶν καὶ συμβάλλει κατὰ τὸ δυνατόν στὴν ἐπιτυχία τοῦ ἔργου τῆς, βλέπει εὐκρινῶς μὲ πολλὴ συγκίνηση νὰ ἀποδίδουν οἱ μόχθοι καὶ οἱ ἐργῶδεις προσπάθειες τῆς ἀδελφῆς ἑταιρείας, καὶ τὴν συγχαίρει γι' αὐτὸ ἐκ βάθους, ξεχωριστὰ δὲ τὸν ἀκαταπόνητο πρόεδρο αὐτῆς καὶ φίλο Τάσο Γριτσόπουλο, γιὰ τὸν θαυμαστὸ τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο κατόρθωσε νὰ κατανικήσει, ὅπως ἄλλωστε πάντα στὸ παρελθόν, τὶς πελώριες δυσκολίες ποὺ ὀρθώνει ἐμπρὸς στοὺς διοργανωτὲς τοῦ ἕνα συνέδριου τέτοιας ἐκτάσεως, συνθέσεως καὶ ἐπιστημονικοῦ ἐπιπέδου. Συνάμα δέ, ἀπευθύνει ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία ἐγκάρδιο χαιρετισμὸ στοὺς συνέδρους, οἱ ὁποῖοι παμπληθεῖς καὶ ὁμοθυμαδὸν προσέτρεξαν στὴν πρόσκληση ποὺ τοὺς ἀπευθύνθηκε, καὶ εὐχεται σὲ ὅλους καλὴ ἐπιτυχία στὸ ἔργο τους».

Δωρεὲς πρὸς τὴν Ἑταιρεία

Εἰς μνήμην Ἀρτέμιδος Ὠνάσογλου, οἱ κυρίες Μαρία Καλαϊτζῆ, Ἀδριανὴ Πασσᾶ, Ἀναστασία Ὠνάσογλου, Ροδονίκη Ἐτζέογλου, Ἀγγελικὴ Λεμπέση, Ἰφιγένεια Δεκουλάκου, οἱ κύριοι Ἀθανάσιος Ζερβακάκης καὶ Ἀντώνιος Ζερβακάκης, καὶ ὁ Σύλλογος τῶν Ἑλλήνων Ἀρχαιολόγων.

Εἰς μνήμην Ἰουλίας Βοκοτοπούλου, ἡ κυρία Αἰκατερίνη Γουλανδρῆ.

Εἰς μνήμην Ἑλένης Θεοχαράκη Τσιτουῦρα, οἱ κυρίες Ἀλεξία Θεοχαράκη, Μαρία Θεοχαράκη Κουκούλη, Ἑλένη Ν. Θεοχαράκη, Ἰφιγένεια Δεκουλάκου, Χάρις Β. Παπαποστόλου Συνεσίου, Κασσιανὴ Κουφάκη, Ροδονίκη Ἐτζέογλου, Ἀγγελικὴ Λεμπέση, Αἰκατερίνη Γουλανδρῆ, Μαρία Μπακοπούλου Θεμελῆ, ὁ κύριος Κωνσταντῖνος Τσάκος, ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία Στέλιου Ἀγιασμάτη, ἡ κυρία Ἀργυρῶ Τατάκη καὶ ὁ κύριος Δημήτριος Κουρούπης, ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία Βασιλείου Ἀρβανιτάκη.

Εἰς μνήμην Ἀγνῆς Σακελλαρίου, οἱ κυρίες Αἰκατερίνη Γουλανδρῆ, Ἀγγελικὴ Λεμπέση, Ἑλλη Μαλάμου, Ἑλένη Μεσσηνέζη, Ροδονίκη Ἐτζέογλου, καὶ ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία Ἰωάννου Τσαμπαρλάκη.

Εἰς μνήμην Ἐμμανουὴλ Γεραρχάκη, ὁ κύριος Ἀναστάσιος Σιαφάκας.

Εἰς μνήμην Ἑλένης Βλάχου, ἡ κυρία Ἑλλη Μαλάμου.

Ἡ προτομή τοῦ Γεωργίου Μυλωνᾶ

Τὸ Συμβούλιο, συνεχίζοντας τὴν ἀρχαία συνήθεια καὶ ἐκτελώντας τὴν ἀπόφαση τῆς Γενικῆς Συνέλευσης τῆς 15ης Μαΐου 1988 (ΠΑΕ 1988, 314), ἀνέθεσε στὸν γλύπτη καθηγητὴ τῆς ΑΣΚΤ κ. Θεόδωρο Παπαγιάννη τὴ φιλοτέχνηση τῆς προτομῆς τοῦ ἀειμνήστου Γενικοῦ Γραμματέως Γεωργίου Μυλωνᾶ. Ὁ κ. Παπαγιάννης, ἔχοντας ὡς μοναδικὸ βοήθημα φωτογραφίες τοῦ Γεωργίου Μυλωνᾶ, μᾶς χάρισε ἐξαιρετὸ πλαστικὸ ἔργο ποὺ προστίθεται στὴ γλυπτοθήκη τῆς Ἑταιρείας, τὴν ὁποία ἀποτελοῦν οἱ εἰκόνες τῶν Προέδρων, Ἀντιπροέδρων καὶ Γραμματέων της.

' Αγγελία

' Η Σχολή Διδασκαλίας τῆς ' Ιστορίας τῆς Τέχνης

Συνεχίζεται γιά ἑβδομη χρονιά ἡ λειτουργία τῆς Σχολῆς Διδασκαλίας τῆς ' Ιστορίας τῆς Τέχνης. Τά μαθήματα τῆς περιόδου 1995-1996 θά ἀποτελέσουν ἕναν κύκλο, στὸν ὁποῖο θά ἐξεταστεῖ ἡ σχέση τεχντροπίας καὶ κοινωνίας, καὶ εἰδικότερα ἡ τεχντροπία ὡς τρόπος προσέγγισης καὶ κατανόησης κοινωνικῶν φαινομένων καὶ ἱστορικῶν περιόδων. ' Ομιλητὴς καὶ τῶν δεκαεξὶ μαθημάτων θά εἶναι ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου ' Αθηνῶν κύριος Γεώργιος Π. Λάββας. Τὸ ἀναλυτικὸ πρόγραμμα τῶν μαθημάτων τῆς ἑβδομης περιόδου τῆς Σχολῆς Διδασκαλίας τῆς ' Ιστορίας τῆς Τέχνης ἔχει ὡς ἑξῆς:

Τετάρτη 8 Νοεμβρίου 1995

Ο ΡΕΑΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Ο ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Παλαιολιθικὴ ἐποχὴ καὶ ὁ ρεαλισμὸς τῆς. ' Η ζωγραφικὴ τῶν σπηλαίων, ἡ πρώτη γνωστὴ «γραφὴ» τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ κυνηγοὶ καὶ τὰ θηράματά τους σὲ ἀπεικόνισον. Πρωτογονισμὸς καὶ μαγεία.

' Η *Νεολιθικὴ περίοδος* καὶ ὁ συμβολισμὸς τῆς. Σκεύη, πλαστικὴ, ἰδεογράμματα. Διακοσμητικὴ. Τὰ πρῶτα μόνιμα οἰκιστικὰ κελύφη τοῦ ἀνθρώπου «γεωργοῦ».

Τετάρτη 15 Νοεμβρίου 1995

ΠΗΓΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ: ΜΕΣΟΠΟΤΑΜΙΑ (ΑΣΙΑ) ΚΑΙ ΑΙΓΥΠΤΟΣ (ΑΦΡΙΚΗ)

Αἰγυπτιακὸς πολιτισμὸς: Ἐρπνοκεία καὶ στατικότητα. ' Η ἰδεολογία τοῦ θανάτου ὡς κίνητρο ἀρχιτεκτονικῆς καὶ τέχνης. Οἱ πυραμίδες, τὰ σπήτια καὶ τὸ τοπίο. ' Αγάλματα, ἀνάγλυφα, ζωγραφικὴ, ναοδομία. ' Η ἐπιβίωση τῆς αἰγυπτιακῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας μέσα στοὺς αἰῶνες.

Μεσοποταμία. Μεταξὺ Εὐφράτη καὶ Τίγρη. Βαβυλώνα. ' Οχυρωματικὴ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ γλυπτικὴ. Σουμέριοι, ' Ασύριοι, Πέρσες, Χετταῖοι. ' Ο ἀνθρώπος καὶ ἡ ἀπεικόνισί του. Σύγκρουση ἀντιθέσεων καὶ πολιτισμικὴ πρόοδος.

Κατὰ τὶς ἡμέρες καὶ ὄρες τῶν μαθημάτων θά λειτουργεῖ στὸ ἰσόγειο τοῦ μεγάλου βιβλιοπωλεῖο. Θά πωλοῦνται οἱ ἐκδόσεις τῆς ' Εταιρείας καὶ παλαιὰ καὶ δυσσεύρετα ἀρχαιολογικὰ βιβλία σὲ μειωμένες τιμές.

Τετάρτη 22 Νοεμβρίου 1995

Η ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ: ΑΙΓΑΙΟ

‘Ο κόσμος τοῦ Αἰγαίου. Ἡ ἐκκίνηση τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς τέχνης. Μινωικὲς πόλεις καὶ παλάτια. Εἰκαστικὲς τέχνες, διακοσμητικὰ μοτίβα καὶ οἱ διαχρονικὲς ἐπιβιώσεις τους. Μυκηναϊκὲς ἀκροπόλεις καὶ κοινωνικὲς διαφοροποιήσεις. Τεχνοτροπικὲς ὁμοιότητες καὶ θεματικὲς ἀνυθώσεις σὲ δομικὰ καὶ διακοσμητικὰ στοιχεῖα καὶ μοτίβα.

Τετάρτη 29 Νοεμβρίου 1995

Η ΠΡΩΤΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΟΡΥΦΩΣΗ: ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΗ ΚΑΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

‘Ο ἑλληνικὸς κόσμος μέσα ἀπὸ τὴν ἔκφραση τῆς τέχνης. Πολεοδομία καὶ ἀρχιτεκτονικὴ ὡς παράμετροι τῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς δομῆς. Ναός, τέμενος, θέατρο, στάδιο, ἀγορὰ καὶ κατοικία ὡς ἐκφράσεις τοῦ διπόλου *μῦθος* καὶ *λόγος*, σὲ μία δυναμικὰ μεταβαλλόμενη καὶ αὐξομειούμενη ἀναλογία δημιουργικοῦ πνεύματος, τοῦ Νοῦ.

Τετάρτη 6 Δεκεμβρίου 1995Η ΠΡΩΤΗ ΑΝΘΗΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ:
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΛΑΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

‘Η ἑλληνικὴ τέχνη ὡς μορφοποίηση φυσικῶν καὶ ὑπερφυσικῶν φαινομένων καὶ δυνάμεων τοῦ κόσμου. Πλαστικὴ, ἀγγειογραφία καὶ ζωγραφικὴ ὡς μυθολογία καὶ εἰκαστικὸς ρεαλισμός. Ἡ στυλιστικὴ ἐξέλιξη, *contrappunto* ἀνάμεσα στὸ «θέμα» καὶ τὴν «παραλλαγὴ», ὡς ἀνερχόμενη ἢ χυμώδης (ἀρχαϊκὴ), ἰσορροποῦσα ἢ κορυφαία (κλασικὴ) καὶ κατερχόμενη ἢ πληθωρικὴ (ἑλληνιστικὴ) αἰσθητικὴ καὶ θεματικὴ ἔκφραση.

Τετάρτη 13 Δεκεμβρίου 1995

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΣΥΝΕΧΕΙΑ: ΕΤΡΟΥΣΚΟΙ ΚΑΙ ΡΩΜΑΙΟΙ

Οἱ Ἐτροῦσκοι ἀνάμεσα στὸν ἑλληνικὸ καὶ τὸν ρωμαϊκὸ κόσμο ὡς πρόβλημα καταγωγῆς καὶ καλλιπεντικῆς προσφορᾶς.

Ρωμαϊκὴ τέχνη καὶ ἑλληνιστικὴ κληρονομιά: Συνέχεια καὶ ἀλλαγὴ, ἀποδοχὴ καὶ διεύρυνση. Οἱ Ρωμαῖοι ὡς στρατιῶτες καὶ μηχανικοὶ κατακτοῦν τοὺς Ἕλληνας καὶ ἐνοποιοῦν πολιτισμικὰ τὸν κόσμο. Δρόμοι, γέφυρες, ὑδραγωγεῖα, λουτρά, λιμάνια, ἐπικοινωνία, εἰρήνη. Ἡ τέχνη ὡς μίμηση καὶ ὡς συλλογὴ ἢ ἀναπαραγωγὴ. Ἡ προοπτικὴ ὡς ὄργάνωση καὶ πειθαρχία. Ἡ διεύρυνση τῆς ἀρχιτεκτονικῆς μὲ τῶσα καὶ καμάρες.

Τετάρτη 10 'Ιανουαρίου 1996

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΟΡΡΩΜΑΪΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ: ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΤΕΧΝΗ

Τὸ Βυζάντιο ανάμεσα στὴν Εὐρώπη καὶ τὴν Ἀσία. «Νέα Ρώμη» καὶ Χριστιανικὴ Ὁρθοδοξία. Δημιουργία μιᾶς κοινῆς, μοναδικῆς εἰκαστικῆς τεχνοτροπίας. Τροῦλος, γυφιδωτὰ καὶ ἀγιογραφίες στὴν ὑπηρεσία τοῦ «Χριστιανικοῦ Ἱμπεριαλισμοῦ» καὶ τῆς Αὐτοκρατορίας. Ἀρχιτεκτονικὴ καὶ πολιτικὴ, εἰκονομαχία καὶ εἰκονολατρεία ὡς ἐσωτερικὴ ἀντίθεση ἑλληνικῆς καὶ ἀνατολικῆς κατανόησης τοῦ κόσμου.

Τετάρτη 17 'Ιανουαρίου 1996

ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΣ ΚΟΣΜΟΣ:

ΠΟΛΥΦΩΝΙΑ ΠΟΛΙΤΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑΣ

Βυζαντινὲς «ἀναγεννήσεις» καὶ ἰσλαμικὴ τέχνη. Βυζαντινοί, Ἀραβες καὶ Σλάβοι. Ἀρχιτεκτονικὴ, ἀγιογραφία καὶ διακόσμηση. Εἰκόνες, μικροτεχνία, ὑφαντικὴ καὶ ταππητουργία. Ἡ μαγεία τῆς θεανθρώπινης παράστασης, εἰκονικῆς καὶ ἀνεικονικῆς. Μοναστικὴ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ τέχνη.

Τετάρτη 24 'Ιανουαρίου 1996

ΕΛΛΗΝΟΡΡΩΜΑΪΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ «ΒΑΡΒΑΡΟΙ» ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Κέλτες, Γερμανοὶ καὶ ἄλλοι «βάρβαροι». Εἰκονογραφημένα χειρόγραφα καὶ ἡ σύνθεση-σύγκρουση τοῦ χριστιανικοῦ μὲ τὸ βορειοευρωπαϊκὸ μυθολογικὸ καὶ κοινωνικὸ ὑπόβαθρο. «Καρολίνεια» τέχνη σὲ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ γλυπτικὴ. Τὸ «τέλος» τοῦ κόσμου ὡς ἐσατολογικὴ κρίση. Τὰ μοναχικὰ τάγματα καὶ ἡ ἀποκρυστάλλωση μιᾶς νέας τεχνοτροπίας. Ρωμανικὴ ἀρχιτεκτονικὴ, πλαστικὴ καὶ ὑαλογραφία (βιτρώ). Ἡ ἐκκλησιαστικὴ «Διεθνὴς» ὡς *mysterium tremendum*.

Τετάρτη 31 'Ιανουαρίου 1996

Η ΓΟΤΘΙΚΗ ΤΕΧΝΗ ΩΣ ΔΥΤΙΚΟΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΟΡΥΦΩΣΗ

Stile Gotico καὶ ἡ ἀνανέωση τέχνης καὶ ἀρχιτεκτονικῆς. Πόλεις, καθεδρικοὶ ναοί, βιοτεχνίες, ἐμπόριο, ἐλευθερία καὶ *συλλογικὴ* καλλιτεχνικὴ ἔκφραση. Ἀπόκλιση ἀπὸ τὸ ἑλληνορρωμαϊκὸ παρελθόν («βάρβαρη» τέχνη) καὶ πρώτη αὐθεντικὴ καὶ πρωτότυπη δυτικοευρωπαϊκὴ καλλιτεχνικὴ ἔκφραση. Ἀφαίρεση καὶ διαφάνεια.

Τετάρτη 7 Φεβρουαρίου 1996

Η ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ ΩΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ: ΟΥΜΑΝΙΣΜΟΣ

Ἡ Ἀναγέννηση ὡς ἀπάντηση στὴ θεανθρώπινη μεσαιωνικὴ παράδοση μὲ ἀρχαῖες καὶ νεότερες πραγματώσεις. Οἱ πόλεις τῆς Ἰταλίας καὶ ἡ γέννηση τοῦ

καπιταλισμοῦ. Τράπεζες, ἐμπόριο, ἐκκλησία, παλάτι. Ἐντὶ τοῦ συλλογικοῦ τὸ ἀτομικὸ πνεῦμα: ἡ προσωπικότητα, ὁ καλλιτέχνης, ἡ ἰδιοφυΐα, ὁ μαικίνας, τὸ ἀτομικὸ κέρδος. Ἐπιστήμη, τέχνη καὶ ἀτομικὰ κατορθώματα. Homo universalis καὶ homo constructor. Ὁ ἄνθρωπος = σῶμα καὶ αἷμα καὶ λιγότερο γυμνὰ. Σκέψη, μαθηματικά, προοπτικὴ καὶ τέχνη. Ὁ ἔρωτας: παιχνίδι τῶν αἰσθήσεων!

Τετάρτη 14 Φεβρουαρίου 1996

ΜΠΑΡΟΚ: Η ΕΞΑΡΣΗ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΩΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΤΩΝ ΑΙΣΘΗΣΕΩΝ

Ἡ ἐποχὴ τοῦ Μπαρόκ. Προπαγάνδα, ἔνταση καὶ πάθος σὺν τέχνῃ. Τὸ συνολικὸ ἔργο (Gesamtkunstwerk): μείγμα ὑλικῶν, τεχνικῶν καὶ προθέσεων. Ἡ ὁμορφιὰ ὡς ὀπτικὴ ἀπάτη ἢ «μακιγιάζ». Ρεαλισμὸς καὶ ρεκλάμα. Γεωμετρία σὲ ἔξαρση: ὁ κύκλος γίνεται ἄλλοις, ἡ ἐπίπεδη ἀρχιτεκτονικὴ ἐπιφάνεια κυματιστή. Ἀπολυταρχία τῶν αἰσθήσεων ὡς τρόπος (style) ζωῆς καὶ καλλιτεχνικῆς ἔκφρασης.

Ροκοκό: ἡ χαριτωμένη παρακμὴ, ἡ κοκεταρία σὺν τέχνῃ.

Τετάρτη 21 Φεβρουαρίου 1996

19ος ΑΙ.: Η ΕΠΟΧΗ ΤΩΝ ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΩΝ ΧΩΡΙΣ ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΑ

Ἡ 19ος αἰώνας καὶ ὁ διχασμὸς: α) Ἐπιστροφή στὸ παρελθόν (κλασικισμὸς, ἱστορισμὸς, ἐκλεκτικισμὸς) καὶ β) βιομηχανικὴ ἐπανάσταση (ὁ ἄνθρωπος-μηχανικός). Νεόπλουτοι - ἀρχαιότητα - δημοκρατία. Ὁ κοσμοπολίτικος ἐθνικισμὸς τῶν ἀσίων καὶ ἡ ποικιλία τῶν καλλιτεχνικῶν ρευμάτων. Ὁ αἰώνας τῶν πολλῶν τεχντροπιῶν χωρὶς ἐνιαῖο «σύλ».

Τετάρτη 28 Φεβρουαρίου 1996

Ο 19ος ΑΙ. ΚΑΙ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ-ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ.
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ

Ἀρχιτεκτονικὴ καὶ πολεοδομία τοῦ 19ου αἰώνα. Τὰ ἔργα τῶν ἀρχιτεκτόνων καὶ μηχανικῶν ὡς ἀνταγωνιστικὲς μορφολογίες καὶ κατασκευαστικὲς προσεγγίσεις. Τὰ νέα ὑλικά (σίδηρο, γυαλί, μπετόν) καὶ ἡ δύναμη τῆς ἱστορικῆς, μορφολογικῆς ἐμπειρίας. Διεθνεῖς ἐκδόσεις καὶ πρωτοπορίες. Κρυστάλλινο Παλάτι καὶ Πύργος τοῦ Ἄιφελ. Ἐνοποιήσεις καὶ συστηματοποιήσεις.

Τετάρτη 6 Μαρτίου 1996

Ο 19ος ΑΙ. ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΤΕΧΝΗ

Εἰκαστικὲς τέχνες: Ζωγραφικὴ καὶ πλαστικὴ ὡς ἱστορικὲς ἀναφορὲς καὶ ὡς ρηξικέλευθες ἀναζητήσεις. Ρεαλισμὸς, ἡμπεριστοιχισμὸς, art nouveau, ἔξπρεσιονισμὸς κ.ά. Ὁ καλλιτέχνης ἐλεύθερος καὶ ἐκτετος. Στόχος του: «ν' ἀγορασθεῖ» καὶ νὰ ἐκτεθεῖ στὸ μουσεῖο! Ὁ ἔμπορος, ὁ γκαλερίστας καὶ ἡ τέχνη. Ἡ ἐμφάνιση τῆς φωτογραφίας.

Τετάρτη 13 Μαρτίου 1996

20ΟΣ ΑΙ.: ΕΠΟΧΗ ΑΝΑΤΡΟΠΩΝ ΧΩΡΙΣ ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΚΕΣ ΕΝΟΠΙΗΣΕΙΣ

‘Ο 20ός αιώνας: ‘Επαναστάσεις και ανατροπές στὴ σκέψη καὶ τὴν τέχνη. ‘Η ἐπανάσταση τῆς «μοντέρνας ἀρχιτεκτονικῆς»: F.L. Wright, LeCorbusier, W. Gropius, Mies van der Rohe καὶ ὁ δραματικὸς «ἐκχυδαϊσμός» ἐνὸς κινήματος μὲ ἀγαθὲς προθέσεις, ἀλλὰ ἑλλειπτικὲς προϋποθέσεις: ὁ ἀποκλεισμός τῆς αἰσθητικῆς καὶ οἱ συνέπειες. «Μεταμοντέρνα» ἀρχιτεκτονικὴ καὶ ἀδιέξοδα. ‘Ο ὑποτροπιασμός τοῦ κλασικισμοῦ στὰ ὀλοκληρωτικὰ καθεστῶτα. ‘Η ἀνατροπὴ τῆς προοπτικῆς εἰκόνας στὴν τέχνη. Κυβισμός, φουτουρισμός, ἀφαιρετισμός, De Stijl, Dadaismus, σουρρεαλισμός, Informal Art, Pop-Art, Op-Art, νεορρεαλισμός κλπ. Πολλαπλὲς τεχνοτροπίες τῶν μικρῶν ὁμάδων ἢ ἀτόμων, ἀλλὰ ἀπουσία ἐνιαίας τεχνοτροπικῆς εἰκόνας.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ

Γνωστοποιεῖται ὅτι ἡ Β΄ Συνεδρία τῶν Ἐταίρων δὰ γίνετι τὸ Σάββατο, 27 Ἰανουαρίου 1996. Σύμφωνα μὲ ὅσα ἀποφασίστηκαν κατὰ τὴν πρώτη Συνεδρία, θέμα ἐξέτασης καὶ συζήτησης δὰ εἶναι:

ΜΕΘΟΔΟΣ ΚΑΙ ΟΡΙΑ ΣΤΙΣ ΑΝΑΣΤΗΛΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΑΡΧΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

Παρακαλοῦνται οἱ ἐταῖροι ποὺ δὰ ὀμιλήσουν, νὰ παραδώσουν τὸ κείμενο τῆς ὀμιλίας τους πρὶν ἀπὸ τὴ Συνεδρία. Στὴν περίπτωση ποὺ δὲν ὑπάρχει χειρόγραφο, δὰ δημοσιευτοῦν ἀπὸ τὸ κείμενο τῆς ἀπομαγνητοφώνησης τῆς Συνεδρίας ὅσα κριδοῦν κατάλληλα.

ΠΕΝΘΗ

Κατὰ τοὺς μῆνες ποὺ πέρασαν ἡ ἑλληνικὴ ἀρχαιολογία, ἡ Ἐπιμελητικὴ Ἑταιρεία, ἔχασαν πολὺτιμους συνεργάτες καὶ φίλους. Ἀλλεπάλληλα τὰ ἀγγέλματα, σήμαιναν κάθε φορὰ νέο παράλογο πλήγμα. Τὸ Συμβούλιο, οἱ ἑταῖροι καὶ οἱ φίλοι δὲ θυμοῦνται πάντα ἐκείνους ποὺ ἔφυγαν, συναγωνιστὲς στὸν πνευματικὸ μας ἀγώνα.

Δημήτριος Πάλλας	11 Μαΐου
Εὐάγγελος Πεντάζος	21 Ἰουλίου
Ἄρτεμις Ὠνάσογλου	27 Ἰουλίου
Ρέα Κοιῶνη	19 Αὐγούστου
Ἰουλία Βοκοτοπούλου	25 Αὐγούστου
Ἑλένη Θεοχαράκη Τσιτούρα	7 Σεπτεμβρίου
Ἀγνή Σακελλαρίου	18 Σεπτεμβρίου

Χρηστοὶ μὲν θνατοῖς, ἀθανάτοις δὲ ὄσιοι

(W. Peek, *Griechische Versinschriften*, Berlin 1955, 1793)

ΕΜΕΙΣ ΚΑΙ ΤΑ ΑΡΧΑΙΑ

ΜΝΗΜΕΙΑ Ή ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΘΕΑΤΡΑ;

Ἡ οικονομικὴ σημασία ποὺ ἀπόκτησαν τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα στὴν Ἑλλάδα φτάνει στὶς ἡμέρες μας στὸ κορυφωμὰ της. Τὸ μικρὸ θέατρο τῆς Ἐπιδαύρου, ἀτελῶς ἐρευνημένο καὶ ἀδημοσίευτο, δέχεται τὶς περιποιήσεις τῶν αἰσθητικῶν γιὰ νὰ ἀποκτήσει τὰ πλεονεκτήματα ἑνὸς σύγχρονου θεάτρου· καὶ τοῦτο γίνεται μὲ τὴν εὐλογία τοῦ κρατικοῦ συλλογικοῦ ὀργάνου, ποὺ ὡς μόνον καθῆκον ἔχει τὴν προστασία του.

Τὸ κατόρθωμα αὐτὸ τὸ ζήλεψε ὁ «Σύλλογος Κατοίκων καὶ Φίλων Σουνίου», ὁ ὁποῖος θυμῆθηκε ὅτι ὑπάρχει καὶ ὁ Θεορικὸς καὶ τὸ ἰδιότυπο θέατρό του. Μὲ ἔναυσμα τὶς φωτογραφίες «ποὺ μιλοῦν γιὰ τὴν ἐγκατάλειψή του» («Καθημερινή», 12 Αὐγούστου 1995), προτρέπονται οἱ ἀναγνώστες τῆς ἐφημερίδας νὰ στηρίζουν «τὸ ὄραμα, ὅσπου νὰ γίνεῖ πράξη», δηλαδὴ νὰ ἀποκτήσει καὶ τὸ θέατρο τοῦ Θεορικοῦ σύγχρονη χρῆση.

Διατέλεσα 18 χρόνια Ἐφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων Ἀττικῆς καὶ ἐμπόδισα ἀποτελεσματικὰ τὴν ἐφαρμογὴ τέτοιων ἰδεῶν, οἱ ὁποῖες εἶναι καταστρεπτικὲς γιὰ τὰ μνημεῖα. Δὲν εὐθύνομαι βεβαίως οὔτε γιὰ τὰ ἐκεῖ ἐργοστάσια τῆς ΔΕΗ καὶ τῆς Dow, οὔτε γιὰ τὶς πολιτικὲς ἀποφάσεις τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου νομιμοποιήσεως τῶν αὐθαιρέτων, ἠλεκτροδοτήσεως κλπ. Γιὰ τὴν ἀποτροπὴ τέτοιων ἀποφάσεων ἔφθειραν τὴ ζωὴ τους ἀρκετοὶ ἀρχαιολόγοι καὶ ὁ ὑποφαινόμενος. Τί ζητοῦμε ὅμως ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα; Νὰ τὰ ἀποκαλύπτουμε γιὰ νὰ τὰ μελετοῦμε καὶ νὰ τὰ θαυμάζουμε ὡς ἔργα τέχνης καὶ ἀρχιτεκτονικῆς, ἢ γιὰ νὰ τὰ χρησιμοποιοῦμε ὡς ἀνέξοδες λύσεις μιᾶς ἀδύνατης ἀναβίωσης τοῦ ἀρχαίου πνεύματος; Δὲν θὰ ἦταν καλύτερα γιὰ τὸ Λαύριο καὶ τοὺς κατοίκους του νὰ κατασκευαστῇ ἓνα σύγχρονο ὑπαίθριο θέατρο, ὅπου μὲ ἀπόλυτη ἐλευθερία οἱ μουσικοὶ καὶ οἱ ἦθοποιοὶ νὰ ἐνεργοῦν χωρὶς τοὺς περιορισμοὺς ποὺ ἐπιβάλλει ἓνα ἐρείπιο καὶ χωρὶς τὶς ἀπαγορεύσεις μιᾶς Ὑπηρεσίας ποὺ θὰ προσπαθεῖ νὰ τὸ προστατεύσει; Γνωρίζουν, ὅσοι προτείνουν τὴ χρῆση τοῦ θεάτρου τοῦ Θεορικοῦ, ὅτι γιὰ νὰ γίνεῖ αὐτὴ δυνατὴ ὅλο τὸ θέατρο, ἕως τὴν τελευταία πέτρα του, πρέπει νὰ τσιμεντωθῇ; Ὅτι πρέπει ὀλόκληρο τὸ ἀνάλημα τοῦ κοίλου νὰ διαλυθῇ καί, ἐφ' ὅσον εἶναι δυνατόν, νὰ ἀναστηλωθῇ; Ὅτι γιὰ νὰ εἶναι ἀκίνδυνο γιὰ

τους θεατές χρειάζεται συνεχής εργασία τουλάχιστον 10 ετών και ένα γιγαντιαίο χρηματικό ποσό; "Ότι όταν τελειώσουν οι εργασίες θα έχουμε ένα υπαίθριο θέατρο, αλλά δεν θα είναι ούτε άρχαιο ούτε του Θεοικού;

Ἐξακολουθῶ νὰ βλέπω μὲ τὴ φαντασία μου τὸ ἀρχαῖο θέατρο τοῦ Πειραιῶς, ὅπως τὸ παρέλαβε ἡ Δώρα Στράτου. Ἦμουν τότε νεοδιορισμένος Ἐπιμελητὴς Ἀττικῆς καὶ συγκρούστηκα μὲ τὴν Στράτου ἐξ αἰτίας τῶν βλαπτικῶν γιὰ τὸ θέατρο ἰδεῶν της. Τοῦτο μοῦ στοίχισε ἔντονη ἐπιτίμηση ἀπὸ τὸν Ἰωάννη Παπαδημητρίου καὶ ὄχι κομπῆς ἐκφράσεις ἀπὸ τὴν Ἀθηνᾶ Δηλαβέρη. Τὸ ξαναβλέπω ὅπως τὸ ξέθαψα τὸ 1976, Ἐφορος Ἀττικῆς πλέον, ἀπὸ τὶς σύγχρονες κατασκευὲς ποὺ τὸ εἶχαν ὀριστικὰ θανατώσει, καὶ καταλήγω στὸ ὅτι τὸ σφάλμα εἶναι ἐκείνων ποὺ ἔφεραν στὸ φῶς τὸ μνημεῖο, γιὰ νὰ φθαρῆ ὀριστικὰ ἀπὸ τὴ γενιὰ ποὺ ἔδρασε μετὰ τὸ 1960.

Πρὶν προχωρήσουμε ὅμως σὲ τέτοιες ἐπιχειρήσεις, καλὸ εἶναι νὰ σκεφθοῦμε γιὰ μία καὶ μοναδικὴ φορά: 1) Ποιὰ εἶναι ἡ σημασία τῶν μνημείων γιὰ τοὺς Ἕλληνες καὶ 2) Τί ζητοῦμε ἀπὸ αὐτά. Ἐὰν τὰ χρησιμοποιήσουμε γιὰ σύγχρονες ἀνάγκες, παύουν νὰ εἶναι μνημεῖα, φθείρονται, καὶ τέλος καταστρέφονται. Ἐὰν τὰ θέλουμε γιὰ σύγχρονη χρῆση, ἄς τὰ παραδώσουμε, στὴν ἐκκλησία ὅσα γίνονται ἐκκλησίες (πρβ. Ἅγιος Δημήτριος καὶ Ροτόντα Θεσσαλονίκης), στοὺς θεατρικοὺς ἐπιχειρηματίες τὰ θέατρα (πρβ. τὰ δύο θέατρα τῆς Ἐπιδαύρου καὶ τοῦ Πειραιῶς) καὶ στοὺς managers τὰ ὑπόλοιπα μνημεῖα καὶ τὰ μουσεῖα. Ἔτσι θὰ «ἀξιοποιηθεῖ ὁ μεγάλος ἀρχαιολογικο-τουριστικὸς χῶρος τῆς Λαυρεωτικῆς», ποὺ ἀπόκτησε οἰκισμὸ στὴ χερσόνησο-φρούριο τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ξενοδοχεῖα καὶ σπίτια, ἄφθονα σπίτια, γύρω ἀπὸ τὸ ἱερὸ τοῦ Ποσειδῶνος, ὄχι βέβαια γιὰ νὰ κατοικοῦν οἱ ἀρχαιολόγοι, ἀλλὰ ἐκεῖνοι ποὺ γιὰ νὰ θαυμάζουν ἀπὸ τὸ παράθυρό τους τὴν ὁμορφιὰ τοῦ τόπου καὶ τοῦ ναοῦ τὴ θανάτωσαν, χτίζοντας ἐπάνω σ' αὐτὴν καὶ τέλος καίγοντάς την. Γιατὶ βέβαια τί τράβηξε τὸν κόσμο στὸ Σούνιο, τοὺς ξενοδόχους, τοὺς πλουσίους, ἀκόμη καὶ τοὺς πολιτικούς, τοὺς στρατιωτικούς, τοὺς οἰκοδομικοὺς συνεταιρισμοὺς; Ἡ ὁμορφιὰ του. Γιατὶ δὲν στράφηκαν πρὸς τὴ δυτικὴ Ἀττικὴ, λ.χ. στὰ Λιόσια; Γιατὶ ἐκεῖ ἄλλοι εἶχαν χαλάσει καὶ τὸ ἐξαισίσι τοπίο τῆς Πάρνηθας.

Καλὸ εἶναι νὰ καταλάβουν οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες λίγα πράγματα: Τὰ ὑλικά λείψανα τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων εἶναι μνημεῖα ἱστορίας καὶ τέχνης καὶ δὲν ἐπιδέχονται οὔτε χρῆση

ούτε έπισκευή. Άποτελοϋν υλικό για τή μελέτη τοϋ άρχαίου κόσμου, ή όποία πρέπει νά γίνεται με τά κριτήρια τών ειδικών έπιστημόνων και όχι τών έπ' ευκαιρία φιλαρχαίων. Για τήν κατανόησή τους χρειάζεται μεγάλη και βαθιά έπιστημονική γνώση, ή όποία δέν διαπιστώνεται στην Έλλάδα, έξω άπό έναν μικρότατο κύκλο ειδικών και ιδεαλιστών.

Τά άγάλματα βρίσκονται στα μουσεΐα και όχι στις πλατεΐες τής Άθήνας, όπου ήθελε, πριν άπό πολλά χρόνια, ό Άγγελος Προκοπίου νά στηθή ό Ποσειδών τοϋ Άρτεμισίου. Δέν βρίσκονται άκόμη, δέν πρέπει νά βρίσκονται, ούτε στο μέγαρο τής Προεδρίας τής Δημοκρατίας ούτε στον προθάλαμο τής Άκαδημίας Άθηνών. Δέν βρίσκονται, τέλος, ούτε στις συλλογές τών ιδιωτών. Άποτελοϋν μνημεία έπιστήμης και τέχνης και φυλάγονται στα δημόσια μουσεΐα, όπου και εΐναι δυνατόν νά μελετηθοϋν και νά δώσουν τήν άφέλεια εκείνη πού προκύπτει άπό τή γνώση τοϋ άρχαίου έλληνικοϋ κόσμου. Όσοι περισσότεροι άναμιγνύονται, χωρίς τήν άναγκαΐα ειδική έπιστημονική και πνευματική συγκρότηση, στα θέματα τών μνημείων, τόσο μεγαλύτερο εΐναι τò κακό πού τους κάνουν. Δέν εΐναι ή έγκατάλειψη πού βλάπτει τά μνημεία (άλήθεια πότε ήταν τò θέατρο τοϋ Θορικού έγκαταλελειμμένο;), άλλά οί πολλές περιποήσεις. Άρκετά καταστρέψαμε, γιατί και τò θέατρο τοϋ Θορικού;

B.X.Π.

Άποψη
τοϋ άρχαίου θεάτρου
τοϋ Θορικού
(φωτογραφία
DAI Athen).

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ
ΜΥΚΟΝΟΥ

Ἐκ τῶν πρῶτων φροντίδων τοῦ Ἰωάννη Καποδίστρια ὅταν ἔφθασε στήν Αἴγινα (Ἰανουάριος 1828) ἦταν ἡ «σύστασις ἐνὸς Ἐθνικοῦ Μουσείου διὰ τὰ συλλεχθῶσιν εἰς αὐτὸ ὅσα λείψανα ἐκινδύνευον τὰ διαφθαρεῖσιν ἢ τὰ γίνωσιν ἔρμαιον τῶν ξένων, εἰς δὲ εὐτυχέστερον καιρὸν τὰ ζητήσῃ ἀπὸ τῆν γῆν ὅσα αὐτῇ, οἰκτείρουσα, καλύπτει εἰς τοὺς κόλπους της» (ἐφημ. «Αἴγιναία», 1831).

Ἄρκετοὶ Μυκονιάτες ἀνταποκρίθησαν ἀμέσως στήν ἔκκληση τοῦ πρώτου Κυβερνήτη τῆς Ἑλλάδας καὶ δώρισαν στὸ νεοσύστατο Ἐθνικὸ Μουσεῖο ἀγάλματα καὶ ἐπιτύμβιες στήλες ἀπὸ τῆ Ρήνεια καὶ τῆ Δήλο. Τὸ 1829 ὁ Ἐκτακτὸς Ἐπίτροπος Νικόλαος Καλλέργης «παρέλαβεν ἀπὸ τῆν Δημογεροντίαν τῆς νήσου ὅσα μάρμαρα ἢ ἀγάλματα διάφορα ἦσαν ἐναποτεθειμένα ἐκεῖ, διὰ τὰ ἀποστείλῃ εἰς τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον εἰς Αἴγινα». Τὰ ἀρχαῖα αὐτά, πού σήμερα βρίσκονται στὸ Μουσεῖο τῆς Αἴγινας καὶ στὸ Ἐθνικὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο, δώρισαν οἱ Νικόλαος Κουνενῆς, Κωνσταντῖνος Κουνενῆς, Νικόλδος Ἀρμαράκης, Ἀντώνιος Σουσουλία, Ἀντώνιος Παγγέλης, Γεώργιος Μαρμαροκόπος, Ζαφείρης Συριανός, Πολυδούλης, Ἰωάννης Χρυσίδης, Ματθαῖος Πολίτης, Πέτρος Π. Μαυρογένης, Βασίλειος Βρέτας, Παναγιώτης Βαβούλης, Ἀναστάσιος Γρύμπλας, Σπύρος Νεράτζης, Γιάννης Λάσκαρης καὶ Ζαχάρης, «οἵτινες δι' ἐξόδων τῶν ἀνέσκαψαν καὶ εὔρον τὰ μάρμαρα αὐτὰ εἰς διαφόρους ἐποχάς... Ἡ εὐγένειά του ὁ Ἐκτακτὸς Ἐπίτροπος ἐζήτησε τὰ πληρώσῃ», ἀλλὰ οἱ Μυκονιάτες «κινούμενοι ἀπὸ τὸ αἴσθημα τοῦ πατριωτισμοῦ... ἀφιερώνουν τὴν περὶ τούτου ἀντιμισθίαν τῶν εἰς τὴν ἐπίκρισιν τοῦ σεβαστοῦ Κυβερνήτου τῶν»¹. Ὁ Ἐφοροσ τῶν Ἀρχαιοτήτων Ἀνδρέας Μουστοξύδης μετέφερε ἐπίσης στήν Ἀθήνα καὶ στήν Αἴγινα ἀνάγλυφα καὶ μολύβδινες τεφροδόχους πού εἶχαν βρεθεῖ ἀπὸ χωρικοὺς στῆ Ρήνεια τὸ 1828, ἐνῶ ἀργότερα ἡ Δημογεροντία τῆς Μυκόνου δώρισε «ἐν ζεῦγος χρυσῶν ἐνωτίων παριστανόντων πρόσωπον λεόντων»² στῆ Βασίλισσα Ἀμαλία, «δεχθεῖσαν αὐτὰ μετὰ μεγίστης εὐχαριστήσεως»³.

Ὅπως δὲ ποτε, μία συλλογὴ ἀρχαίων παρέμενε στῆ Δημογεροντία, ἐνῶ σὲ ἀρκετὰ μυκονιάτικα σπίτια ὑπῆρχαν ἐπιτύμβια ἀνά-

γλυφα, ἐπιγραφές καὶ ἀγάλματα. Πιθανὸν κάποιες ἀρχαῖες ἐπιγραφές νὰ φυλάσσονταν ἐπίσης στὸ ὑπόγειο τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, ἐκεῖ ὅπου ὁ τιμωρημένος ἀπὸ τὸν δάσκαλο Ἰωάννης Σβορώνος «πρωτοέκαμεν τὴν γνωριμίαν του μὲ τὴν ἀρχαιότητα»⁴ καὶ «καταπατίστηκε μὲ τὴν κατάπρωτη ἐπιστημονικὴ του ἔρευνα»⁵.

Τὸ 1873 ὁ Δήμαρχος Μυκονίων Λαυρέντιος Δ. Καμπάνης παρέλαβε ἀπὸ τὸν ὑπάλληλο τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Παναγιώτη Σταματάκη «τὰ δαπάνη τοῦ Ὑπουργείου καὶ ἐπιμελεία τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς τῆς Δήλου ἀνακαλυφθέντα καὶ ἐκ διαφόρων θέσεων αὐτῆς συλλεγένητα ἀρχαῖα καὶ ἐν τῷ δημαρχιακῷ καταστήματι κατατεθέντα»⁶. Τὶς ἐπόμενες χρονιές, τὰ ἀρχαῖα ποὺ βρίσκονταν στὴ Δήλο παραδίδονταν στὸν Δήμαρχο Μυκόνου ἀπὸ τοὺς κατὰ καιροὺς «ἐπιτηρητὲς τῶν ἐν Δήλῳ ἀνασκαφῶν» Ἰωάννη Βία⁷, Κωνσταντῖνο Φ. Σκόκο⁸, Παναγιώτη Καββαδία⁹, Δημήτριο Φίλιο¹⁰, Ἀντώνιο Βλαστὸ¹¹ καὶ Κυριάκο Εὐθυμίου¹².

Τὸν Νοέμβριο τοῦ 1893 στάλθηκε στὴ Μύκονο ὁ νεαρὸς τότε Δημήτριος Σταυρόπουλλος, μὲ προϋπολογισμό ἐξόδων 50 δραχμῆς¹³ καὶ μὲ τὴν ἐντολὴ νὰ συγκεντρώσει ὅλα τὰ διάσπαρτα ἀρχαῖα στὴν οἰκία Λαυρεντίου Καμπάνη, μέρος τῆς ὁποίας ἐνοικιάστηκε γι' αὐτὸν τὸν σκοπὸ, καὶ νὰ παραδώσει τὰς «ἀρχαιότητας τὰς ἀποτελούσας τὴν ἐν Μυκόνῳ ἀρχαιολογικὴν συλλογὴν τῷ ἐπιμελητῇ ταύτης Σχολάρχῃ Μυκόνου Νικολάῳ Μανουδάκῃ»¹⁴.

Στὸ πρωτόκολλο παράδοσης τοῦ 1880¹⁵ γίνεται γιὰ πρώτη φορὰ λόγος γιὰ τὸ «ἐν Μυκόνῳ Δηλιακὸν Μουσεῖον», ἐνῶ στὸ πρωτόκολλο τοῦ 1881 ἀναφέρεται «Μουσεῖον ἐν τῇ Οἰκίᾳ Ἀ. Καμπάνη», ὅπου φυλάσσονταν χαλκᾶ, πῆλινα καὶ λίθινα ἀντικείμενα, καὶ «Μουσεῖον ἐν τῇ Οἰκίᾳ Κοκόλη», στὸ ὁποῖο φυλάσσονταν «λίθοι ἐνεπίγραφοι». Τὸ 1882 ὁ Παναγιώτης Καββαδίας ἀναφέρει «τὴν ἐν τῇ Οἰκίᾳ Καμπάνη Συλλογὴν». Στις 20 Μαρτίου 1897 «ὁ Δήμαρχος Μυκόνου Ζαννῆς Πιταράκης καὶ ὁ Εἰρηνοδικῶν γραμματεὺς Μυκόνου Ἀντώνιος Κονταρᾶτος, μεταβάντες εἰς τὴν οἰκίαν ἐν ἣ ὑπάρχει ἡ Ἀρχαιολογικὴ Συλλογὴ Μυκόνου», παρέδωσαν τὰ ἀρχαῖα ἀντικείμενα στὸν Ἑλληνοδιδάσκαλο Νικόλαο Μελέκο, ὁ ὁποῖος στίς 9 Μαΐου 1897 «παρέδωκεν τὰς ἀρχαιότητας αὐτὰς τῷ ἐφόρῳ τῶν ἐν Δήλῳ καὶ Μυκόνῳ ἀρχαιοτήτων Δημητρίῳ Σταυροπούλλῳ»¹⁶. Ἐπειτα ἀπὸ λίγα χρόνια ὅλα τὰ δηλιακὰ ἀρχαῖα μεταφέρθηκαν στὴ Δήλο.

Ὁ Δημήτριος Σταυρόπουλλος (1872-1919), «ἐπιστήμων διακεκριμένος καὶ αὐστηρὸς τοῦ καθήκοντος ἐκτελεστής»¹⁷, ἐργάστηκε ὡς Ἐπιμελητὴς Ἀρχαιοτήτων στὴν Ἐρέτρια, τοὺς Δελφούς, τὴ Μύκονο καὶ τὴν Ἀθήνα, καὶ ὡς ἐπόπτης τῶν γαλλικῶν ἀνασκαφῶν στοὺς Δελφούς καὶ τὴ Δῆλο (1893-1894). Τὸ 1895, ὕστερα ἀπὸ διαγωνισμό, διορίστηκε Ἐφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων στὴν Ὀλυμπία, ὅπου καὶ παρέμεινε ἕως τὸ 1897, ὁπότε ἀντικαταστάθηκε ἀπὸ τὸν Κωνσταντῖνο Κουρουνιώτη καὶ ἐπανῆλθε στὴ Μύκονο, ἀρχικὰ ὡς Ἐφορος Μυκόνου καὶ Δήλου καὶ ἀπὸ τὸ 1910 ἕως τὸν Νοέμβριο τοῦ 1919 ποὺ πέθανε, ὡς Ἐφορος Κυκλάδων μὲ ἔδρα τὴ Μύκονο. Τὸν ἐπόμενο χρόνο ἄρχισε τὶς ἀνασκαφές στὴ Ρήνεια, ποὺ διήρκεσαν τρία χρόνια (1898-1900) καὶ ἔφεραν στὸ φῶς τὸν «βόθρον τῆς καθάρσεως» τοῦ 426/25 π.Χ., μὲ χιλιάδες εὐρήματα¹⁸.

«Καὶ τί κοσμήματα, τί βάζα, τί ἀγγεῖα, σὲ κείνον τὸν ἀνοικονόμητο λάκκο, πιάτα καὶ πιατάκια, καὶ τὸ ροῖ, τὸ λυχνάρι, ὅ,τι πράμα ἀπ' τοῦ πλουσίου ἢ τοῦ φτωχοῦ τὸ νοικοκυριό, τὸ στολίδι του, ποὺ τὸ ἔχει ὁ ζωντανὸς χρειάζομενό του, τὸ θέλει, γιατί μαζὶ πρέπει νὰ πᾶνε στὸν κάτω κόσμο. Κι ὅλα τὰ μικρὰ-μεγάλα νὰ βρεθοῦνε θρύψαλα, ἓνα βουνὸ νὰ κάνει τὸ σπασμένο γυαλί... ὅμως ὁ γραμματισμένος ἄνθρωπος ποτέ του δὲ θὰ σοῦ τὸ πεῖ γυαλί, τὸ θρυψαλισμένο, παρὰ τὸ λέει 'τὸ ὄστρακο'... Καὶ τὸ ἄλλο ἀποτέλεσμα, ἀπὸ τὸν 'βόθρον καθάρσεως' ποὺ ἀνακάλυψε μὲ τὸ πολὺ μυαλό του, ἦταν ὅτι ὁ ἔφορος Δημήτρης Σταυρόπουλλος ἔμεινε στὴν ἱστορία γραμμένος, τὸ νησί ἀπόκτησε τὸ σπουδαῖο μουσεῖο, ἡ Ἑλλάδα πλούτισε τὶς συλλογές της, ἡ ἀνθρωπότητα συμπλήρωσε γνώσεις γιὰ τοὺς ἀρχαίους πολιτισμούς, κι' ὁ μυκονιάτης ράφτης, ποὺ κατάγινε συγκολλητῆς, ὁ Γιώργης ὁ Πολυκανδριώτης τυφλώθηκε, ὅλη του τὴ ζωὴ ἀπάνω στὰ ἀγγεῖα, καὶ νὰ τὰ κολλᾷ»¹⁹.

Ἦδη ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ περασμένου αἰῶνα ἦταν ἔντονη ἡ ἀνάγκη οἰκοδόμησης ἐνὸς μουσείου γιὰ τὴν ἔκθεση τῆς Ἀρχαιολογικῆς Συλλογῆς. Γι' αὐτὸν τὸν σκοπὸ συστάθηκε τὸ 1891 ἐπιτροπὴ, ἡ ὁποία ἔκανε ἔκκληση «πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ Μυκονίους γιὰ ν' ἀποχτήσει ὁ τόπος τὸ Μουσεῖο τὸ Δημοτικόν». «Πρὸς εὐχερεστέραν εἰσπραξίν τῶν συνδρομῶν ἢ ἐπιτροπὴ καθιστᾷ ἀντιπροσώπους αὐτῆς: Ἐν Γαλλίᾳ τὸν κύριον... ἐν Σεβαστουπόλει... ἐν Ὀδησσῶ... ἐν Ρόστοβ καὶ Ταϊγανίῳ... ἐν Γεῖσκ... ἐν Γένικεσκ... ἐν Θεοδοσίᾳ... ἐν Αἰγύπτῳ, τὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κύριον... ἐν Βουλγαρίᾳ, τὸν ἐν Πύργῳ... ἐν Τουρκίᾳ, τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει...»²⁰.

Στις 2 Μαρτίου 1898²¹ ὁ Δήμος Μυκονίων, διὰ τοῦ τότε Δημάρχου Ζαννῆ Πιταράκη, ἀγόρασε στὴ θέση Καμ(ι)νάκι(α) τὸν ἀγρὸ τῆς Πηνελόπης καὶ Κατίνας, θυγατέρων Μιχαήλ Κουνενῆ, ἔκτασης 1500 τετρ. μέτρων, ἀντὶ 2.000 δραχμῶν, καὶ στὶς 9 Μαΐου 1898²² τὸν παραχώρησε στὸ Ὑπουργεῖο τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως, γιὰ «νὰ ἀνεγείρῃ ἰδίαις δαπάναις τὸ Δημόσιον Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον, δι' ὃν σκοπὸν καὶ ἠγοράσθη παρὰ τοῦ Δήμου τὸ κτῆμα».

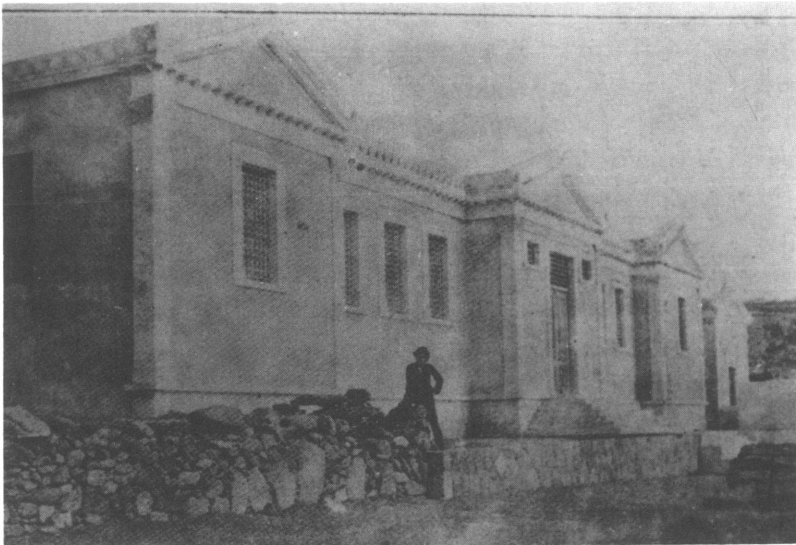
Ἡ οἰκοδόμησις τοῦ μουσείου φαίνεται πὼς ἦταν ἀρκετὰ περιπετειώδης. Οἱ ἐργασίαι ἄρχισαν στὶς 8 Αὐγούστου 1899 καὶ ὀλοκληρώθηκαν τὸ 1902, σὲ διάστημα μικρότερο ἀπὸ τρία χρόνια. Τὸ σχέδιον ἦταν τοῦ ἀρχιτέκτονα Ἀλέξανδρου Λυκάκη καὶ ὁ προϋπολογισμὸς τῆς δαπάνης 27.000 δραχμές. Ὁ Σταυρόπουλλος ὅμως ἔκανε ἀρκετές —σωστές— τροποποιήσεις στὰ σχέδια τοῦ Λυκάκη, πού αὐξήσαν τὴ δαπάνη κατὰ 19.000 δραχμές ἀκόμη. Αὐτὸ προκάλεσε τὴν ὀργὴν τοῦ Ὑπουργοῦ Ἀθανασίου Εὐταξία, ὁ ὁποῖος διέταξε νὰ προχωρήσῃ τὸ ἔργο «κατὰ τὸ ἐγκριθὲν σχέδιον», ἐπειδὴ ἦταν «ἀδύνατον νὰ ἐγκριθῇ τοσαύτη ἐπὶ πλέον δαπάνη διὰ τὸ Μουσεῖον Μυκόνου, δι' ἧς ἕτερον ὀλόκληρον ἐπαρχιακὸν Μουσεῖον δύναται νὰ οἰκοδομηθῇ»²³. Τελικὰ, ἔπειτα ἀπὸ μακρὰς ἀναφορὰς τοῦ Σταυρόπουλλου, πολλὰς ἀπὸ τίς ἀλλαγὰς ἔγιναν δεκτές, ἡ δὲ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία ἀνέλαβε «τὸ πλεῖστον τῆς δαπάνης».

Ἡ ἐκτέλεσις τοῦ ἔργου ἀνατέθηκε στὸν ἐργολήπτη Κωνσταντῖνο Κακαρούχα, πού τὸ «ἐπώλησε ἐπὶ κέρδει» στὸν ἐργολάβου Νικόλαο Γεωργίου, «ὀπισθεν τοῦ ὁποῖου ἐκρύπτετο ὁ Ἡρακλῆς Κοντόσταυλος, πρόεδρος τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου Μυκόνου, ἔμπορος καὶ τοκιστῆς (ἐπὶ τόκῳ ἀκορέστῳ) καὶ ὁ,τιδήποτε ἄλλο δυνάμενον νὰ φέρῃ ὅπωςδήποτε ὅσονδήποτε κέρδος», κατὰ τὸν Σταυρόπουλλο. Ὁ Σταυρόπουλλος τὴν ἐποχὴ ἐκείνη βρισκόταν στὴ Ρήνεια καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἔστελνε διαρκῶς ἀναφορὰς στὸ Ὑπουργεῖο, διαμαρτυρούμενος ὅτι τὸ ἔργο ἀνατέθηκε σὲ «ἐργολάβον μὴ ἔχοντα τὰ χρήματα καὶ ἔμπορον μὴ ἔχοντα τὰ προσόντα ἐργολάβου»²⁴. Ὅπως δὲ γράφει σὲ κατοπινὴ ἀναφορὰ του πρὸς τὸν Ὑπουργό, τὸν ἔλεγχον τῶν ἐργασιῶν «ἐκράτησε δι' ἑαυτὸν ὁ μηχανικὸς Ντεληβοριάς, ὁ ἐκτελῶν χρέη νομομηχανικοῦ Κυκλάδων», ὁ ὁποῖος, «κατορθώσας νὰ διορισθῇ ἡ νύμφη αὐτοῦ δημοδιδάσκαλος ἐνταῦθα καὶ ἐπιδιώκων ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ἱατροῦ, ἄνευ πελατείας, τὴν θέσιν δημοτικοῦ ἱατροῦ ἐν Μυκόνῳ, κατ' οὐδένα λόγον θὰ δυσηρέστη τῷ κ.

προέδρω του δημοτικού συμβουλίου χάριν της καλής του Μουσείου κατασκευής. Έρχομενος ο κύριος ούτος ένταυθα κατά μακρά χρονικά διαστήματα, 2 όλων πολλάκις μηνών, και ρίπτων έν βλέμμα είς την κατά την μακράν αυτού άπουσίαν άνευ έπιτηρήσεως έκτελουμένην έργασίαν, εύρισκε τά πάντα έκάστοτε καλώς έχοντα. "Ότε δ' έγώ ήναγκάσθην νά ύποδείξω αυτόν μεθ' όλης της έπιβαλλομένης άβρότητας όσα ήδυνήθην νά άντιληφθώ κακώς έν τή οίκοδομή γενόμενα, έλαβον την σκαιάν άπάντησιν ότι δέν είναι τουτο δουλειά δική μου»²⁵. Η έπιστασία των έργασιών άνατέθηκε στον Νικόλαο Σαρρή, ό όποίος τό 1910 καταδικάστηκε σέ φυλάκιση δύομισι έτών για πλαστογραφία²⁶.

Τό άρχικό νεοκλασικό κτίριο, όπως ήδη σημειώθηκε, όλοκληρώθηκε τό 1902. Ό Σταυρόπουλλος, όμως, δέν δεχόταν νά παραλάβει τά κλειδιά, «έξαιτούμενος την ύπό έπιτροπής έξ άνωτέρων μηχανικών αύστηράν έξέλεγγξιν της έργασίας... και την άκριβή έξέτασιν και έπισκευήν του οίκοδομήματος πρό της παραλήψεως». Έπειτα από έντολή του Έπουργείου και πιέσεις του Νομάρχη Κυκλάδων, στον όποίο «διέκρινε σαφώς την πρόθεσιν νά τον πείση ότι ή έργασία έγένετο λαμπρά», άναγκάστηκε νά παραλάβει τά κλειδιά του κτιρίου (στις 8 Δεκεμβρίου 1903) από τον άστυνόμο Μυκόνου Άπόστολο Σιγανόπουλο, άνθυπολοχαγό του πεζικού, άρνήθηκε όμως νά μεταφέρει τά άρχαία έν δέν γίνονταν προηγουμένως οί άπαραίτητες έπισκευές. Στο πρωτόκολλο παραλαβής άναφέρεται ότι βρήκαν «...τά μέν θεμέλια του οίκοδομήματος έξωθεν σχεδόν πανταχού έν μέρει γεγυμνωμένα, τά δέ κονιάματα πολλαχού έφθαρμένα, ίδια καθ' όλην την όπισθίαν πλευράν μέχρι ύψους 1 περίπου μέτρου από της έπιφανείας του έδάφους, και προς συγκάλυψιν της φθοράς ταύτης τον τοίχον κατά τουτο τό μέρος άπλώς έπικεχρωσμένον, τους τοίχους έσωθεν υπό τινά παράθυρα και έν ένι σημείφ κάτωθεν της στέγης καθύγρους, έπί της θύρας της κυρίας όψεως και μέρους αύτης πολλά σχεδιάσματα και έπιγραφάς, και τέλος τά σιδηρά των παραθύρων κιγκλιδώματα έχοντα ένιαχού μικράς έλλείψεις και έν μέρει ώξειδωμένα». Στις 12 Αυγούστου 1905, ύστερα από παρέμβαση της Αρχαιολογικής Έταιρείας, στάλθηκε στη Μύκονο ό νομομηχανικός Νικόλαος Μ. Μπαλάνος για νά έλέγξει τό κτίριο. Διαπίστωσε ότι, έκτός των άλλων κακοτεχνιών, όλόκληρη ή στέγη του οίκοδομήματος έπρεπε νά έπισκευαστεί, έπειδή είχε κατασκευαστεί «κατά τον καταλληλότερον τρόπον, όπως τά όμβρια ύδατα εύ-

χερέστερον εισρέωσιν ἐντὸς τοῦ κτηρίου καὶ τῶν τοίχων αὐτοῦ»²⁷, καὶ ἔδωσε «πάσας τὰς ἀπαιτουμένας ὁδηγίας πρὸς ἐπισκευὴν τῆς στέγης... εἰς τὸν ἐπιστάτην τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας Κ. Καμπάνη». Παρὰ τὶς δαπανηρὲς ἐπισκευὲς ποὺ ἐγίναν τὸ 1907-1909, ἡ στέγη συνέχισε νὰ παρουσιάζει ἔντονα προβλήματα. Στὶς ἀρχὲς Ἀπριλίου τοῦ 1920 ὁ Ἰωάννης Ν. Σβορώνος, ποὺ εἶχε σταλεῖ ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο «πρὸς ἐξέτασιν τῆς καταστάσεως καὶ τῶν ἀναγκῶν», γράφει²⁸: «Περὶ δὲ τοῦ κτιρίου τοῦ Μουσείου σημειῶ ὅτι τοῦτο παρουσιάζει ἐν γένει βλάβας τινὰς σημαντικὰς καὶ μὴ. Οὕτω διὰ τῶν ἀρμογῶν τῶν παραθύρων αὐτοῦ εισρέουσιν εἰς τὸ Μουσεῖον ἀφθόνως τὰ ὕδατα τῶν βροχῶν. Πρὸς πρόχειρον πρόληψιν τούτου συνέστησα τὴν διάφραξιν τῶν ἀρμογῶν τῶν παραθύρων διὰ παχέος ὑφάσματος. Ἡ στέγη τοῦ κτιρίου παρουσιάζει ρήγματα, πολλαχοῦ πτώσεις τοῦ κονιάματος τῆς ὀροφῆς, ἄλλας τέλος ἐλλείψεις καὶ ζημίας εἰς τὴν κεράμωσιν, ἴσως δὲ καὶ σῆψιν τῶν μὴ ὀρατῶν δοκῶν. Διὰ τὴν στέγην ταύτην καὶ τὰς ἄλλας ἐν γένει βλάβας τοῦ κονιάματος τοῦ κτιρίου, καὶ τοὺς τοίχους ἰδίᾳ ἐξῶθεν, ἀναγκαῖα εἶναι ἡ ἀποστολὴ μηχανικοῦ τοῦ Ὑπουργείου ἢ τοῦ νομομηχανικοῦ τῶν Κυκλάδων πρὸς ἀρμοδίαν ὑπ' αὐτοῦ ἐξέτασιν καὶ ἔκθεσιν μετὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ τῆς σχετικῆς ἀπαιτηθησομένης δαπάνης πρὸς ἐπισκευὴν. Τὰ ξύλινα κουφώματα τοῦ Μουσείου εἶναι ὡσαύτως

Τὸ ἀρχικὸ νεοκλασικὸ κτίριο τοῦ μουσείου τὸ 1910.

παντελῶς προσβεβλημένα ὑπὸ σήψεως, ὥστε θάττον ἢ βράδιον θὰ γείνη ἀναγκαία ἢ λεπτομερῆς ἐπισκευὴ αὐτῶν καὶ ἡ ἑκασταχοῦ πλήρης ἀνανέωσις».

Οἱ νέες ἐπισκευές ποῦ ἀκολούθησαν δὲν ἔλυσαν τὸ πρόβλημα, ἔτσι τὸ 1933 ὁ Νικόλαος Κοντολέων ἀναγκάστηκε νὰ μεταφέρει «ὄλο τὸ περιεχόμενο τοῦ μουσείου μέσα στὰ δύο δωμάτια τοῦ αὐλό-γυρου ποῦ εἶναι γιὰ τοὺς φύλακές του, ἐπειδὴ ἡ κακοφτιασμένη στέγη του ἄρχισε νὰ στάζει καὶ παρουσιάστηκε κίνδυνος καταστροφῆς γιὰ τὰ ἀρχαῖα ἀντικείμενα»²⁹. Τὸν ἐπόμενο χρόνο ὀλόκληρη ἡ στέγη ἀντικαταστάθηκε, καὶ τότε ἀφαιρέθηκαν ὅλα τὰ νεοκλασικὰ στοιχεῖα καὶ τὸ μουσεῖο, καθὼς καὶ ἡ γειτονικὴ ἐκκλησία τοῦ Ἱερωτοῦ Γεωργίου, πῆραν τὴ σημερινὴ «νησιώτικη» μορφή τους, «διὰ νὰ ἑναρμονισθοῦν πρὸς τὸν οἰκοδομικὸν ρυθμὸν τῆς νήσου». Ἡ ἐπισκευὴ τοῦ μουσείου καὶ τῆς ἐκκλησίας ἀνατέθηκε στὸν Μυκονιάτη ἐργολάβου Δημήτριου Δημητρίδη.

Ὁ Σταυρόπουλλος, παρὰ τὶς ἀντιρρήσεις του, ἀναγκάστηκε ὕστερα ἀπὸ τὶς ἀρχικὲς ἐπισκευές νὰ μεταφέρει στὸ νεόδμητο μουσεῖο (ἀπὸ τὶς 24 Νοεμβρίου 1908 ἕως τὸν Ἰανουάριον 1909)³⁰ τὴν Ἀρχαιολογικὴ Συλλογὴ καὶ τὰ εὐρήματα ἀπὸ τὴ Ρήνεια. Ἔως τότε τὰ εὐρήματα ἀπὸ τὴ Ρήνεια στεγάζονταν στὴν οἰκία Ἰωάννου Μπουναζούνη, ποῦ ἐνοικιαζόταν 8 δραχμὲς τὸν μῆνα, καὶ στὴν ἀποθήκη Γεωργίου Γεωργούλη, ποῦ ἐνοικιαζόταν 5 δραχμὲς τὸν μῆνα³¹. Στὸ μουσεῖο συγκεντρώθηκαν ἐπίσης ἀρχαῖα ποῦ κατασχέθηκαν σὲ διάφορα σπίτια τῆς Μυκόνου, ἐνῶ ἀργότερα μεταφέρθηκαν ἀπὸ τὸν Δημοσθένη Πίππα ρηνειακὰ ἀρχαῖα ἀπὸ τὰ Μουσεία τοῦ Πειραιῶς καὶ τῆς Σύρου. Γιὰ πολλὰ χρόνια ὅμως τὸ μουσεῖο ἦταν «ὄλο, ἐκτὸς ὀλίγου μέρους γιὰ τὴν ἐργασία, γιομάτο ἀπὸ πλατεῖα καὶ μεγάλα ράφια σὰν σκαλωσιές. Στὰ ἐπάνω ράφια ἦταν τοποθετημένα ἀγγεῖα καὶ μέρη ἀγγείων συγκολλημένα ἀπὸ κομματάκια. Στὰ ἀποκάτω δύο ἢ τρία, ποῦ ἀπεῖχαν τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο 60 περίπου ἑκατοστά, ἦταν ἀραδιασμένα ἓνα-ἓνα σὲ κάθετες σειρὲς ἀναρίθμητα κομματάκια ἀγγείων. Εὐρῆκα καὶ τὸν κ. Πολυκανδριώτην σκυμμένον κάτω ἀπὸ ἓνα ράφι, ἀπάνω στὰ κομματάκια, νὰ προσπαθῆ νὰ εὑρῆ κάποιον ἀγγεῖου τὰ κομμάτια...»³².

Παρ' ὅλα αὐτά, ἤδη ἀπὸ τὸ 1909 τὸ μουσεῖο δεχόταν τόσο πολλοὺς ἐπισκέπτες, ὥστε ὁ Σταυρόπουλλος ἀναγκάστηκε νὰ ἐπιτρέπει τὴν εἴσοδο σ' αὐτοὺς ἀνὰ δέκα, χωρὶς νὰ κάνει ἐξαιρέση γιὰ τοὺς ἐπισήμους, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ δημιουργηθοῦν καὶ διπλωματικὰ ἐπει-

σόδια, ὅπως τὸν Μάιο τοῦ 1909, ὅταν ἄφησε «ἐπισήμους ξένους νὰ παραμείνουν ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἔξωθεν τῶν κεκλεισμένων θυρῶν τοῦ Μουσείου»³³.

Τὸ 1919, μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Σταυρόπουλλου, τὸ ἔργο συνέχισε καὶ ὀλοκλήρωσε ὁ Δημοσθένης Πίππας, Ἐπιμελητῆς Δήλου ἀπὸ τὸ 1909 καὶ Ἐφορος Ἀρχαιοτήτων Κυκλάδων ἀπὸ τὸ 1923 ἕως τὸ 1933 πού πέθανε. Ὁ Πίππας, «ὁ Δημοσθένης με τὴν μπέρτα», με τὸν ὁποῖο θὰ ἀσχοληθοῦμε σὲ μελλοντικὸ ἄρθρο, ἦταν αὐτὸς πού ὀργάνωσε τὰ Μουσεῖα Μυκόνου καὶ Δήλου καὶ ἀγωνίστηκε ἀκούραστα γιὰ τὴν περισυλλογὴ καὶ τὴ σωτηρία τῶν ἀρχαίων, «προσπαθώντας πάντα νὰ περισώσῃ ἀπὸ τὴ φθορὰ καὶ τὴν ἀρπαγὴ καὶ νὰ παρουσιάσῃ καλύτερα τὶς σπουδαῖες ἀρχαιότητες πού τοῦ εἶταν ἐμπιστευμένες...»³⁴. Ἔκανε ἐπίσης ἀνασκαφές στὴ Ρήνεια καὶ στὴ Δήλο καὶ μελέτησε ὄχι μονάχα τὴν ἀρχαία, ἀλλὰ καὶ τὴ βυζαντινὴ, μεσαιωνικὴ καὶ νεώτερη Μύκονο. «Πολλὰ τέτοια ζητήματα κάθε μέρα λογάριαζε ὁ Δημοσθένης πὼς θὰ πιάσει νὰ τὰ γράψῃ, ἤξερε δὲ ἱστορίες ἀπ' τὸ γύρο τοῦ κόσμου, καὶ τί ὠραία θὰ τὰ ἔγραφε, ἀλλὰ τ' ἄφησε ἄγραφα. Τί νὰ πρωτοπεῖς... περιττὸ εἶναι, τοῦτος ὁ κόπος. Ἀκόμα πιὸ μελὰς κι ἀπὸ κεῖνα τὰ ταξίδια του, δύσῃ σ' ἀνατολή, καὶ πάλι ἀποξαρχῆς...»³⁵.

Ἀπὸ τὸ 1898 ἕως τὸ 1946 πού συνταξιοδοτήθηκε, ἐργαζόταν στὸ μουσεῖο ὁ «ἄριστος, ἂν μὴ μοναδικός»³⁶, αὐτοδίδακτος τεχνίτης Γιώργης Πολυκανδριώτης, στὴν ἱκανότητα καὶ αὐτοθυσία τοῦ ὁποίου ὀφείλεται ἡ συγκόλληση καὶ ἀποκατάσταση ὄχι μόνο τῶν ἀγγείων ἀπὸ τὴ Ρήνεια, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀγγείων πού βρέθηκαν στὴ Δήλο, καθὼς καὶ πολλῶν ἀγγείων τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου. Ἡ κόρη τοῦ Πολυκανδριώτη Ἐκάτη περιγράφει ἀργότερα τὴ συνάντησή του με τὸν Σταυρόπουλλο³⁷: «Θά 'τανε ὡς δεκαοχτῶ χρονῶ πού ἔκανε τὸ φραγκοράφτη. Ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ξενοδοχεῖα δὲν ὑπῆρχανε, καὶ ἡ λαλὰ μ' ἀπ' τὸν πατέρα μ', εἶχενε τὸ ἀπάνω σπιτ' στὸ Κάστρο ξενοδοχεῖο. Τότε ἦρθεν ὁ Σταυρόπουλος, ὡς ἔφορος ἀρχαιοτήτων στὴ Μύκονο, νέος, καμὶὰ τριανταριά-τριανταπέντε χρονῶ. Ὁ δὲ πατέρας μου, ὅλη μέρα, τὸν ἔβλεπε ὁ Σταυρόπουλος ἀπάνω στὸ μπαλκόνι κ' ἐζωγράφιζενε ὅ,τ' ἤβλεπενέ. Λοιπὸν ὁ Σταυρόπουλος ἦρθενε κ' ἤμενε, λεύτερος ἦταν ἀκόμα, στὸ ξενοδοχεῖο αὐτὸ ποῦχενε ἡ λαλὰ μου. Ὁ πατέρας μου εἶχενε ἓνα μολύβι κ' ἐζωγράφιζενε ὅ,τ' ἤβλεπενέ, ὁ δὲ Σταυρόπουλος ἐπαρακολουθοῦσε τὸ παιδί. Καὶ τσῆ λέει τσῆ γιαγιᾶς μ' —τσῆ λαλᾶς μ', νὰ τὰ

λέμε μυκονιάτικα— Κερά Κατερνὸ ὁ γιός σου εἶναι γεννημένος γιὰ καλλιτέχνης. Οὔτε δάσκαλος οὔτε φραγκοράφτης. Λέ' ἢ λαλά μ': ἀμὲ μάτια μ', εἶντα νὰ κάαμ'; Λέει: ἐγὼ θὰ τότε πάρω στὸ Μουσεῖο νὰ ζωγραφίξει τὰ ἀγγεῖα καὶ μετὰ... πραγματικῶς τότε πήρενε. Καὶ ὅλα τὰ κομματάκια τὰ συναρμολογοῦσε τσαὶ τὰ ἔδενε καὶ κατόπιν ἔβλεπε τὶς σκηνές καὶ τὶς ζωγραφιῆς ποὺ εἶχαν καὶ τὰ συμπλήρωνε...».

Τὸ 1931, ἀπὸ τοὺς σωροὺς τῶν χιλιάδων θραυσμάτων ποὺ βρέθηκαν στὸν βόθρο τῆς καθάρσεως, ὁ Πολυκανδριώτης εἶχε καταφέρει νὰ ξεχωρίσει καὶ νὰ ἀποκαταστήσει περίπου 2.500 ἀγγεῖα. «Ἐπειδὴ ὅμως οἱ γύψινες συμπληρώσεις ποὺ εἶχαν ὅλα τὰ ἀγγεῖα ἔκαναν δυσάρεστη ἐντύπωση, καὶ πρὸ πάντων πολλὰ ἀγγεῖα ποὺ εἶχαν γίνεи ἀπὸ λίγα κομματάκια, ὁ τότε Ἐφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων Πίππας εἶπε στὸν Πολυκανδριώτην, ὁ ὁποῖος ἐγνώριζε καὶ ζωγραφικὴν, νὰ κάμη καὶ τὴν συμπλήρωσιν τῆς διακοσμῆσεως ἀπάνω στὸν γῦψον. Καὶ ἡ ἐργασία αὐτὴ μὲ πολλὴ ἐπιτυχία ἐπλησίαζε πρὸς τὸ τέλος της. Καὶ μιὰ ἡμέρα κατὰ τὸ 1933, ἐκεῖ ποὺ ἔκανε λεπτὰ σχεδιάσματα ἀπάνω σ' ἓνα ἀγγεῖο τοῦ ἤλθε πάλι ζάλη καὶ θάμφομα στὰ μάτια³⁸. Ἐπειδὴ ὅμως ἐπρόκειτο νὰ τελειώσει γρήγορα ἡ ἐργασία καὶ ἔμεναν χωρὶς σχεδιάσματα μερικὰ σπουδαῖα ἀγγεῖα, ἐσυνέ-

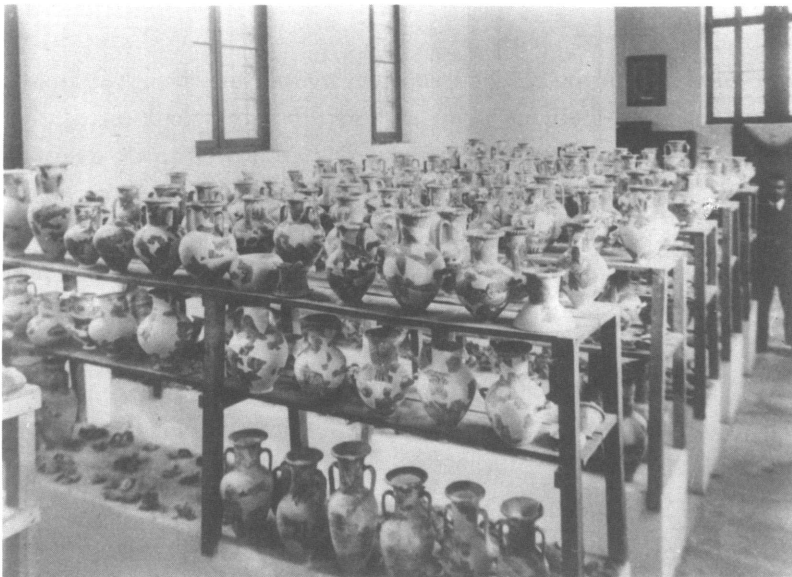
Ἡ Βιβλιοθήκη
τοῦ μουσείου
καὶ τὸ Ἐφορεῖο
γύρω στὰ 1930.

χισε τὴν ἐργασία, μὲ τὴν βοήθειαν φακῶν, ἕως ὅτου ἔπειτα ἀπὸ λίγο καιρὸ δὲν ἤμποροῦσε πλέον νὰ ἐργάζεται. Ἐπῆγε πάλι στὰς Ἀθήνας γιὰ θεραπεία, καὶ ἔπειτα ἀπὸ κάμποσο καιρὸ ἐγύρισε χωρὶς νὰ ἔχη θεραπευθῆ, ἀλλὰ ἀπὸ τότε διαρκῶς ἐχειροτέρευε ἡ κατάστασις του ἕως ὅτου ἐτυφλώθη ἐντελῶς»³⁹.

Ὁ Πολυκανδριώτης, «προικισμένος μὲ δεξιότητα ἀληθινὰ καλλιτεχνικὴν, ἀνεπτύχθη σὺν τῷ χρόνῳ εἰς ἄριστον γνώστην τῆς ἀρχαίας κεραμικῆς καὶ ἐνθουσιώδη θαυμαστὴν τοῦ ἀρχαίου σχεδίου. Εἶχε μελετήσῃ τόσον καλῶς ὅχι μόνον τὸ καθαρῶς τεχνικὸν μέρος — πηλός, ἐπεξεργασία του, ἐπίχρισμα, ὄπτησις— ἀλλὰ καὶ τὰ διάφορα σχήματα καὶ διαστάσεις τῶν ἀγγείων καὶ τὴν διακόσμησιν, ὥστε μὲ τὴν βοήθειαν τῶν ἀπλουστέρων μηχανικῶν μέσων τῆς ἰδιαιτέρας του εὐρέσεως ἠδυνήθη νὰ ἀποδώσῃ εἰς ἕκαστον ἀγγεῖον τὰ συνανήκοντα συντρίμματα καὶ εἰς τὰς ἀναπαραστάσεις νὰ τοποθετήσῃ μὲ πᾶσαν ἀσφάλειαν ἕκαστον σύντριμμα εἰς τὴν οἰκείαν θέσιν, ἔστω καὶ ἂν τοῦτο δὲ συνηρμόζετο ὑλικῶς πρὸς τὰ γειτονικά»⁴⁰.

Τὰ ἀγγεῖα εἶχαν ἐκτεθεῖ ἀρχικὰ σὲ ἀνοικτὰ ράφια, ἐνῶ τὰ μαρμάρινα ἐπιτύμβια εἶχαν τοποθετηθεῖ στὴν αὐλὴ τοῦ μουσείου. Τὸ 1927 ὁ Δημοσθένης Πίππας ἄρχισε τὴν ἔκθεση τῶν ἀγγείων σὲ

Ἡ πρώτη ἔκθεση τῶν ἀγγείων τοῦ μουσείου σὲ ἀνοικτὰ ράφια.

«υαλοφράκτους προθήκας», εργασία πού συνέχισε τὸ 1934 ὁ Νικόλαος Κοντολέων. Τὸν Μάρτιο τοῦ 1959, μὲ τὸν ἐρχομὸ στὴ Μύκονο τοῦ Ἐφόρου Ἀρχαιοτήτων Νικολάου Ζαφειρόπουλου, ἀρχίζει μία νέα περίοδος γιὰ τὸ μουσεῖο. Μὲ ἐνέργειές του ἀπαλλοτριώθηκαν τὸ 1968 τὸ οἰκόπεδο ἰδιοκτησίας Τζαννετίνας Κουκᾶ (115 τετρ. μέτρα, 46.000 δραχμές) στὰ βόρεια τοῦ μουσεῖου, καὶ τὸ 1971 τὸ οἰκόπεδο Γερασίμου Κ. Ζουγανέλη στὰ νότια (257 τετρ. μέτρα, 385.845 δραχμές), ἐνῶ ἀπὸ τὸ 1966 εἶχε ἀρχίσει τὶς προσπάθειες γιὰ τὴν ἐπέκτασή του, ἔτσι ὥστε νὰ γίνει δυνατὴ ἡ ἐκθεση ὄλων τῶν εὐρημάτων ἀπὸ τὴ Ρήνεια. Τὶς ἐργασίες γιὰ τὴν ἐπισκευὴ καὶ ἐπέκταση τοῦ κτιρίου ἀνέλαβε ὁ ἐργολάβος Παρασκευᾶς Θεοχάρης, μὲ τὴν ἐπίβλεψη τῶν Ἐπιμελητῶν Φωτεινῆς Ζαφειροπούλου καὶ Κωνσταντίνου Τσάκου. Τότε κατασκευάστηκε ἡ μεγάλη ἀνατολικὴ αἴθουσα καὶ διαμορφώθηκαν τὰ αἶθρια, οἱ ἀποθήκες, ἡ Βιβλιοθήκη, τὸ γραφεῖο καὶ οἱ κατοικίες τοῦ προσωπικοῦ, πού ἐξοπλίστηκαν μὲ τὰ ἀπαραίτητα ἔπιπλα⁴¹. Μετὰ τὴν ὀλοκλήρωση τῶν ἐργασιῶν, τὸ 1971-1972, ἔγινε ἀπὸ τὸν Νικόλαο Ζαφειρόπουλο ἡ ἐκθεση τῶν ἐπιτυμβίων στηλῶν στὰ δύο αἶθρια καὶ τὴ βόρεια αἴθουσα, ἐνῶ στὶς ὑπόλοιπες αἴθουσες ἐκτέθηκαν γιὰ πρώτη φορὰ ὅλα τὰ εὐρήματα ἀπὸ τὴ Ρήνεια, σὲ νέες προθήκες σχεδιασμένες ἀπὸ τὸν ἴδιον⁴² (κατασκευάστηκαν στὴ Μύκονο ἀπὸ τὸν Δημήτρη Βερόνη καὶ τὸν Γεώργιο Κουκᾶ).

Ὁ τίτλος αὐτοῦ τοῦ ἄρθρου εἶναι ἀνακριβής: τὸ «Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Μυκόνου» εἶναι οὐσιαστικὰ Μουσεῖο Ρήνειας, μιὰ καὶ κτίστηκε εἰδικὰ γιὰ νὰ στεγάσει τὰ εὐρήματα ἀπὸ τὶς ἀνασκαφές τοῦ Σταυρόπουλλου στὴ Ρήνεια. Τὰ μόνα μυκονιάτικα εὐρήματα πού ἐκτίθενται εἶναι ὁ ἀρχαῖκος πιθαμφορέας⁴³ ἀπὸ τὸν κῆπο τῆς Βιενούλας καὶ λίγα κυκλαδικὰ ἀγγεῖα ἀπὸ τὸ Διακόφτη. Ὅμως οἱ δύο σημαντικὲς ἀνασκαφές (Σχολεῖο τοῦ Μαύρου, μυκηναϊκὸς τάφος στὰ Ἀγγελικὰ)⁴⁴ πού ἔγιναν τελευταῖα στὴ Μύκονο, ἔδωσαν ἕναν τεράστιο ἀριθμὸ εὐρημάτων, ἱκανῶν νὰ γεμίσουν ὀλόκληρο μουσεῖο. Ἐπίσης, πλῆθος ἀρχαίων ἔχουν κατὰ καιροὺς περισυλλεγεῖ ἀπὸ τὶς πάμπολλες ἀρχαῖες θέσεις πού ἔχουν ἐντοπιστεῖ στὸ νησί. Ὅλα αὐτὰ τὰ ἀρχαῖα, πού καλύπτουν τὴν ἱστορία τῆς Μυκόνου ἀπὸ τὴν τρίτη χιλιετία π.Χ. ἕως τὴν παλαιοχριστιανικὴ ἐποχὴ, φυλάσσονται στὶς ἀποθήκες, ἐπειδὴ ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ ρηνειακὸ μουσεῖο

εἶναι ἀσφυκτικὰ γεμάτο, ἀφ' ἑτέρου ἢ ἀνάμειξη τῶν μυκονιάτικων καὶ τῶν ρηνιακῶν εὐρημάτων μόνο σύγχυση θὰ δημιουργοῦσε καὶ δὲν θὰ δίδασκε τὴν ἱστορία τοῦ νησιοῦ.

Ἦταν ἀπαραίτητο λοιπὸν νὰ δημιουργηθεῖ ἓνα νέο, καθαρὰ μυκονιάτικο μουσεῖο, στὸ ὁποῖο νὰ ἐκτεθοῦν τὰ εὐρήματα ἀπὸ τὴ Μύκονο. Γι' αὐτὸ μὲ ἰδιαίτερη χαρὰ διαβάσαμε στὴν ἐφημερίδα «Ὁ Μυκονιάτης» τοῦ Φεβρουαρίου γιὰ τὸ οἰκόπεδο ποῦ ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης κ. Δωρόθεος Στέκας, «ὁ κάλλιστος νέος», ὅπως ἀναφέρεται σὲ παλαιὸ δημοσίευμα⁴⁵, δώρισε στὸν Δῆμο Μυκονίων γιὰ τὴν ἀνέγερσή του. Ἡ ἱστορία τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου Μυκόνου μόλις τώρα ἀρχίζει νὰ γράφεται...

Ἀπὸ προσωπικὲς συζητήσεις γνωρίζουμε πόσο πρόθυμη εἶναι ἡ Δημοτικὴ Ἀρχὴ νὰ συνδράμει στὴ δημιουργία τοῦ μουσείου καὶ πόσο εὐαίσθητοι εἶναι οἱ Μυκονιάτες σὲ θέματα πολιτισμοῦ καὶ στὸ νὰ προβληθεῖ ἡ σωστὴ εἰκόνα τοῦ νησιοῦ. Εἴμαστε βέβαιοι λοιπὸν ὅτι οἱ σχετικὲς διαδικασίες θὰ προχωρήσουν σύντομα καὶ ὅτι γρήγορα θὰ μπορέσουμε νὰ δείξουμε σὲ Ἕλληνες καὶ ξένους πὼς ἡ Μύκονος δὲν εἶναι μονάχα ἓνα νησὶ μὲ ὠραῖες ἀκρογιαλιές καὶ ἔντονη νυκτερινὴ ζωὴ, ἀλλὰ κυρίως ἓνας τόπος στὸν ὁποῖο ἐδῶ καὶ χιλιάδες χρόνια ὑπάρχει ἓνας ὑψηλὸς καὶ ἀξιοθαύμαστος πολιτισμὸς.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ

Ἀγγεῖα συμπληρωμένα ἀπὸ τὸν ἄριστο τεχνίτη Γιώργη Πολυκανδριώτη.

1. Ε.Γ. Πρωτοψάλτης, *Ίστορικά Έγγραφα* (1967) άρ. 69-72. Τέσσερα έγγραφα στα Γενικά Άρχεία του Κράτους με χρονολογία Αύγουστος-Σεπτέμβριος 1829.

2. Στις 26 Οκτωβρίου 1901 ο άστυνόμος Μυκόνου Ίωάννης Δημητρακόπουλος, ύπολοχαγός του πεζικού, παρέδωσε στον Δημήτριο Σταυρόπουλλο «τρία χρυσά ένώτια έφθαρμένα, ών τά δύο μεγαλύτερα άπολήγοντα εις κεφαλάς βοών άποτελοϋσι ζευγος, τό δε μικρότερον τρίτον άπολήγει εις κεφαλήν λέοντος, πάντα έργα άρχαία των πρώτων Ρωμαϊκών χρόνων, παραδοθέντα αυτώ ύπό του Μάρκου Γ. Παπουτσά, όστις εύρεν αυτά έν Δήλφ [= Ρήνεια] γεωργών ώς λέγει». Τά σκουλαρικια αυτά, καθώς και άλλα όμοια που βρήκε ο Σταυρόπουλλος στη Ρήνεια, έκτίθενται στη νότια αίθουσα του Μουσείου Μυκόνου.

3. Έπιστολή του Β. Γκίζη, γιοϋ του προξένου της Γαλλίας στη Μύκονο Β. Γκύζη (1760-1839), που δημοσιεύεται στην έφημ. «Αϋγή», άρ. φύλ. 3139, 27 Άπριλίου 1872. Σε άνέκδοτο χειρόγραφο του Σταυρόπουλλου σημειώνεται: «... τά δωρηθέντα ύπό του δήμου Μυκονίων τη βασιλίση Άμαλία κατά την εις Μύκονον επίσκεψιν αυτης μετά του βασιλέως (1842)... ήσαν, λέγεται, ζόδια. Κατ' άνακοίνωσιν του Ί. Σβορώνου, νϋν εύρηται ταϋτα έν τῷ έθν. νομισματικῷ μουσειῷ μετά της νομισματικῆς συλλογῆς του Όθωνος κατά την έκθρόνισιν αυτου δημοθεισης (δρα έν τούτοις Διεθ. έφ. νομ. άρχ. Χ, σελ. 170, 11, 12, 19, 81, 82, 83)».

4. Άναρωτιέται κανείς εάν ή ιστορία αυτή, την όποια έδιηγεϊτο ο ίδιος ο Σβορώνος (έφημ. «Μυκονιάτικα Χρονικά», άρ. φύλ. 10, 3), ειναί αληθινή. Ό Σβορώνος γεννήθηκε τό 1862, και ειναί γνωστό ότι τό Δημοτικό Σχολείο Μυκόνου στην περίοδο 1858-1938 (βλ. Β. Κυριαζόπουλου, έφημ. «Ό Μυκονιάτης», Ίούνιος 1993) στεγαζόταν στο κτίριο του Μαύρου, ένα ύπερψωμένο ισόγειο χωρις άποθηκευτικούς χώρους άπό κάτω.

5. Μέλω Άξιώτη, *Τό σπίτι μου* (1965) 101.

6. Μουσείο Δήλου, πρωτ. με ήμερομηνία 8 Αϋγούστου 1873, βλ. και ΠΑΕ 1873-1874, 28-29.

7. Μουσείο Δήλου, πρωτ. με ήμερομηνία 30 Άπριλίου 1877, σύμφωνα με τό όποιο παραδόθηκαν στον Δήμαρχο Λαυρέντιο Δ. Καμπάνη.

8. Μουσείο Δήλου, πρωτ. με ήμερομηνία 9 Ίουλίου 1877, σύμφωνα με τό όποιο παραδόθηκαν στον Δήμαρχο Λ.Δ. Καμπάνη.

9. Μουσείο Δήλου, πρωτ. με ήμερομηνίες 20 Δεκεμβρίου 1880, 7 Αϋγούστου 1882 και 18 Αϋγούστου 1883. Παραδόθηκαν στον Δήμαρχο Παναγιώτη Καλογερά.

10. Μουσείο Δήλου, πρωτ. με ήμερομηνία 11 Οκτωβρίου 1881. Παραδόθηκαν στον Δήμαρχο Π. Καλογερά.

11. Μουσείο Δήλου, πρωτ. με ήμερομηνία 1 Σεπτεμβρίου 1885. Παραδόθηκαν στον Δήμαρχο Π. Καλογερά.

12. Μουσείο Δήλου, πρωτ. με ήμερομηνία 15 Μαΐου 1889.

13. Έγγραφο του Έπουργείου των Έκκλησιαστικων και της Δημοσίας Έκπαιδεύσεως με άρ. πρωτ. 27838, 16 Νοεμβρίου 1893.

14. Μουσείο Δήλου, πρωτ. με ήμερομηνία 1 Μαρτίου 1894.

15. Βλ. σημ. 9.

16. Τὰ ἔγγραφα βρίσκονται στὸ Ἀρχεῖο τοῦ Μουσείου Δήλου.

17. Ἐφημ. «Καιροί», ἀρ. φύλ. 1893, 27 Μαρτίου 1894, 1. Αὐτὲς ἀκριβῶς οἱ ἀρετὲς τὸν ἔφεραν πολὺ σύντομα σὲ ρήξη μὲ τοὺς ἀνασκαφεῖς. «Τοσαύτας δὲ ὑπέστη ταπεινώσεις, ἀντιδράσεις, κακοβουλίας... ἐπιτελῶν τὸ καθήκον του, ὥστε περιστῆ σχεδὸν εἰς ἀπόγνωσιν, τὸ δὲ ὑπουργεῖον ἔσπευσε νὰ τὸν ἀνακαλέσῃ, ἐνδίδον εἰς τὰς ἀφορήτους ὀρέξεις... Ἐστάλη κατόπιν ἔφορος ὁ κ. Καστροφένος, ὁ ἕνεκα τοῦ ἡπίου χαρακτηρὸς του δυνάμενος νὰ ὑποφέρῃ πολλὰ καὶ νὰ ἐπιδείξῃ Ἰώβειον ὑπομονήν, ὡς ἐπεθύμει ὁ κ. Καββαδίας, πρὸς ἄρσιν δυσαρέστων ἢ ἐπικινδύνων ἐνοχλήσεων. Ἄλλὰ καὶ ὁ κ. Καστροφένος ταπεινούμενος ἐκεῖ, βιαζόμενος, μὴ δυνάμενος νὰ ἐκτελέσῃ τὸ καθήκον του, ἠναγκάσθη νὰ ἐκτραγῆ εἰς κραυγὰς καὶ νὰ ὑπερασπίσῃ ὡς δυνατὸν αὐτῷ... τὰ δικαιώματα τῆς κυβερνήσεώς του καὶ τοὺς ἐν Δελφοῖς ἀρχαιολογικοὺς θησαυροὺς, οἵτινες πολυειδῶς κινδυνεύουσι» («Καιροί», ἀρ. φύλ. 1933, 7 Μαΐου 1894, 1). Μὲ τὴ θλιβερὴ κατάστασι πού ὑπῆρχε κυρίως στοὺς Δελφούς, ἀλλὰ καὶ στὴ Δήλο, ἀσχολήθηκε γιὰ ἀρκετὸν καιρὸ ὁ ἀθηναϊκὸς τύπος (Αὐγούστου 1893-Ἰουνίου 1894) μὲ πρωτοσέλιδα ἀφιερῶματα. Στὴ διαμάχη, ἐκτὸς τῶν ἀνταποκριτῶν, ἐνεπλάκησαν οἱ Théophile Homolle, Παναγιώτης Καββαδίας, Δημήτριος Φίλιος, Στέφανος Κουμανούδης, Adolf Furtwängler, Χρῆστος Τσουντας, Γεώργιος Σωτηριάδης, Παναγιώτης Καστριώτης ἢ Καστροφένος, Δημήτριος Σταυρόπουλλος, οἱ κάτοικοι τῶν Δελφῶν καὶ πολλοὶ ἄλλοι.

18. ΠΑΕ 1898, 1899, 1900.

19. Μέλπω Ἀξιώτη, *Τὸ σπῖτι μου* (1965) 101.

20. Ὁ.π. 73.

21. Πωλητήριο ἀρ. 435, Εἰρηνοδικεῖο Μυκόνου, Ἀντώνιος Κονταράτος, γραμματεὺς.

22. Δωρητήριο ἀρ. 530, Εἰρηνοδικεῖο Μυκόνου, Θεόδωρος Νοστράκης, εἰρηνοδίκης.

23. Ἐγγραφο τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαίδευσέως μὲ ἀρ. πρωτ. 993, 20 Ἰανουαρίου 1900.

24. Ἀναφορὰ τοῦ Σταυρόπουλλου πρὸς τὸ Ὑπουργεῖο, Ρήνεια, 10 Ἰουνίου 1899.

25. Ἀναφορὰ τοῦ Σταυρόπουλλου πρὸς τὸ Ὑπουργεῖο, Μύκονος, 11 Αὐγούστου 1903.

26. Ἐφημερίς τῆς Κυβερνήσεως, ἀρ. φύλ. 151, 20 Ὀκτωβρίου 1916.

27. Ἀναφορὰ τοῦ Μπαλάνου πρὸς τὸ Ὑπουργεῖο μὲ ἀρ. πρωτ. 2263, 12 Αὐγούστου 1905.

28. Ἰ.Ν. Σβορώνος, Ἐκθεσις περὶ τῶν ἀρχαίων καὶ μουσείων Μυκόνου καὶ Δήλου, Ἐθνικὸν Νομισματικὸν Μουσεῖον, ἀρ. πρωτ. 4215, 12 Μαΐου 1920.

29. Ἐφημ. «Ἡ Μύκονος», ἀρ. φύλ. 9, 20 Ἀπριλίου 1934.

30. Ἡ συνολικὴ δαπάνη «διὰ τὴν μεταφορὰν καὶ τοποθέτησιν τῶν συλλογῶν ἐν τῷ Μουσείῳ» ἦταν 740,90 δραχμῆς. Τὸ ἡμερομίσθιο τοῦ Πολυκανδριώτη, «ἐπισκευαστῆ ἀρχαίων», ἦταν 6 δραχμῆς, ἐνῶ ὁ ξυλουργὸς ἔπαιρνε 5 δραχμῆς τὴν ἡμέρα καὶ οἱ ἐργάτες 2,50 ἢ 1 δραχμὴ τὴν ἡμέρα.

31. Τὸ ἐνοίκιο καὶ γιὰ τὶς δύο ἀποθήκες πλήρωσε ἀπὸ τὸ 1905 ἕως τὸ 1909 ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία.

32. Ἀνυπόγραφο χειρόγραφο στὸ Ἀρχεῖο Μυκόνου. Πολὺ πιθανὸν νὰ γράφτηκε ἀπὸ τὸν φύλακα ἀρχαιοτήτων Κωνσταντῖνο Σωτηρίου τὸ 1945, γιὰ νὰ βοηθήσει τὴ συνταξιοδότηση τοῦ Πολυκανδριώτη.

33. Ἐγγραφο τοῦ Ὑπουργείου μὲ ἀρ. πρωτ. 7081, 8 Μαΐου 1909.

34. «Ἡ Μύκονος», ἀρ. φύλ. 1, 20 Δεκεμβρίου 1934.

35. Μέλπω Ἀξιώτη, *Τὸ σπίτι μου* (1965) 81.

36. Βλ. σημ. 28.

37. Σ. Μάνεσης, περ. *Αἰγαιοπελαγίτικα Θέματα*, ἀρ. 8-12, 1987.

38. «Ὁ πατέρας μου τυφλώθηκε 55 χρονῶ. Πρὶν τυφλωθεῖ εἶχενε ζάλες, ζάλες, ζάλες! Καὶ τοῦ λέανε οἱ γιατροὶ ὅτι εἶναι τσῆ καρδιάς - τσ' ἦτανε γλαύκωμα.» (Ἐκὰτῃ Πολυκανδριώτῃ στὸν Σταῦρο Μάνεση, *δ.π.*).

39. Ὁ.π. σημ. 32.

40. Κ.Α. Ρωμαῖος, Ἡ κάθαρσις τῆς Δήλου καὶ τὸ εὔρημα τοῦ Σταυροπούλου, *ΑΔ* 12, 1929, 183.

41. Τὸ 1938 ὁ Χρήστος Καροῦζος, μὲ συχνὲς ἀναφορὲς, ζητοῦσε τὸ ποσὸ τῶν 1.274 δραχμῶν γιὰ τὴ συμπλήρωση τῆς ἠλεκτρολογικῆς ἐγκατάστασης καὶ γιὰ «νὰ ἐπιπλωθῇ τὸ νεοσύστατον ἐφορεῖον διὰ τῶν στοιχειωδῶς ἀπαραιτήτων καθισμάτων, τραπέζης, κλίνης κλπ... διότι δὲν εἶναι δίκαιον ἐκ τοῦ γλίσχρου μισθοῦ μου νὰ δαπανῶ εἰς ἐγκαταστάσεις, αἱ ὁποῖα κατ' ἀνάγκην θὰ παραμείνουν εἰς ὄφελος τοῦ δημοσίου». Ὁ Σπυρίδων Μαρινάτος μὲ διάφορες προφάσεις καθυστέρησε τὴν ἔγκριση τῆς πίστωσης ἕως τὸ 1939, καὶ μόλις τὸ 1947 ὁ Φοῖβος Δ. Σταυρόπουλος, Ἐφορος τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου, «ἐν τῷ οἰκίματι τῆς πρῶν Γερμανικῆς Σχολῆς» παραδίδει στὸν Νικόλαο Μ. Κοντολέοντα δύο κλίνες καὶ δύο στρώματα «ἐκ τῆς περιουσίας τῆς πρῶν Γερμανικῆς Σχολῆς, ἵνα μεταφερθῶσι εἰς τὴν ἐν Μυκόνῳ ἔδραν τῆς Ἐφορείας Ἀρχαιοτήτων».

42. Ν. Ζαφειρόπουλος, *ΑΔ* 26, 1971, Β2, 463, πίν. 468-470.

43. Μ. Ervin, A Relief Pithos from Mykonos, *ΑΔ* 18, 1963, Α', 37-75, πίν. 17-30.

44. Π.Ι. Χατζηδάκης, Ἐνας μυκηναϊκὸς θολωτὸς τάφος στὴ Μύκονο, ἔνθετο στὴν ἐφημ. «Ἡ Μυκονιάτικη», ἀρ. φύλ. 65, Σεπτέμβριος 1994.

45. «Μυκονιάτικα Χρονικά», ἀρ. φύλ. 9, 6 Μαΐου 1934, 8.

ΑΠΟΔΟΣΗ ΠΑΛΑΙΩΝ ΧΡΕΩΝ

ΤΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΡΗΝΕΙΑΣ

Τὸ κείμενο τοῦ κ. Παναγιώτη Χατζηδάκη ποὺ δημοσιεύεται στὸ τεῦχος τοῦτο γιὰ τὸ Μουσεῖο τῆς Μυκόνου, μᾶς θυμίζει ἕνα μεγάλο χρέος τῆς Ἑταιρείας, τὸ χρέος πρὸς τὰ ἀρχαῖα τῆς Ρήνειας.

Ἡ μεγάλη ἀνακάλυψη τοῦ Δημητρίου Σταυρόπουλου δὲν εἶχε τὴν τύχη ποὺ ἔπρεπε. Δυσμενεῖς παράγοντες ἐμπόδισαν τὸν ἀνασκαφέα νὰ δημοσιεύσει τὸ εὔρημά του, τὸ ὁποῖο κερματίστηκε, καί ἕως σήμερα, παρὰ τὶς δημοσιεύσεις τμημάτων του, σημαντικό τοῦ μέρους μένει ἀνεπεξέργαστο. Ἀλλὰ ἡ Ρήνεια δὲν ἔδωσε μόνο τὸ εὔρημα τοῦ Σταυρόπουλου. Πλήθος στηλῶν ἦσαν γνωστὲς ἀπὸ αἰῶνες. Τὸν πυρήνα τοῦ πρώτου μουσείου τῆς Ἑλλάδος, τοῦ Μουσείου τῆς Αἴγινας, τὸν ἀποτελοῦσαν στήλες τῆς Ρήνειας, τὶς ὁποῖες μπορεῖ νὰ δεῖ κανεὶς στὸ Μουσεῖο τῆς Κολώνας.

Ἡ αἰτία τῆς παραμέλησης τῆς δημοσίευσης τῶν ἀρχαίων τῆς Ρήνειας ὀφείλεται κυρίως στὸ ὀλιγάριθμο τῆς Ἑπιμετείας, τουλάχιστον στὰ παλαιὰ χρόνια.

Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία, ὅπως σὲ ὅλες τὶς μεγάλες ἐλληνικὲς ἀνασκαφές, πρωτοστάτησε καὶ στὴ Ρήνεια μὲ τὶς ἐρευνες τοῦ Σταυρόπουλου (1898-1900). Καὶ οἱ ἀνασκαφές τοῦ Δημοσθένη Πίππα ποὺ ἀκολούθησαν, δὲν εἶχαν τὴν τύχη ποὺ ἔπρεπε, ἐλπίζουμε ὅμως ὅτι καὶ αὐτὲς θὰ παρουσιαστοῦν ἀπὸ τὴν Ἑταιρεία, χάρις στὸ ἐνδιαφέρον νεώτερον ἀρχαιολόγων.

Ἐνα μεγάλο μέρος τοῦ εὔρηματος τῆς Ρήνειας, ἡ μελαμβαφῆς καὶ ἡ μελανόμορφη κεραμικὴ, μελετᾶται ἀπὸ τὸν κ. Χατζηδάκη, στὸν ὁποῖο τὸ Συμβούλιο ἀνέθεσε τὴ δημοσίευση· ἐλπίζεται ὅτι σύντομα τὸ ἔργο του θὰ λάβει τὴ θέση του στὴ διεθνή βιβλιογραφία.

Πολλὰ ζητήματα φαίνεται ὅτι ἡ Ἑταιρεία τὰ παραμελεῖ ἢ τὰ λησμονεῖ· περνοῦν πολλὰ χρόνια χωρὶς καμία ἐκδήλωση ἐκ μέρους της. Τοῦτο ἐξηγεῖται: ἡ ἔλλειψη ἀνθρώπων εἶναι ὁ λόγος. Φαίνεται παράδοξη ἐξήγηση, ἀλλὰ οἱ τετρακόσιοι ἀρχαιολόγοι τῆς Ἑπιμετείας καὶ οἱ πολυάριθμοι τῶν Πανεπιστημίων, τῆς Ἀκαδημίας καὶ τοῦ ΚΕΡΑ δὲν ἐπαρκοῦν γιὰ τὴ μελέτη καὶ τὴ δημοσίευση τῶν ἀρχαίων ποὺ ἔχουν ἀποκαλυφθῆ. Γιὰ τὴ Ρήνεια ὅμως ὑπάρχει ἔμπρακτο ἐνδιαφέρον ἀπὸ νέους ἐπιστήμονες, καὶ ἡ Ἑταιρεία μπορεῖ νὰ ἀνοίξει ἕναν νέο τομέα δράσεως, στὴν πραγματικότητα πολὺ παλαιό.

B.X.Π.

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

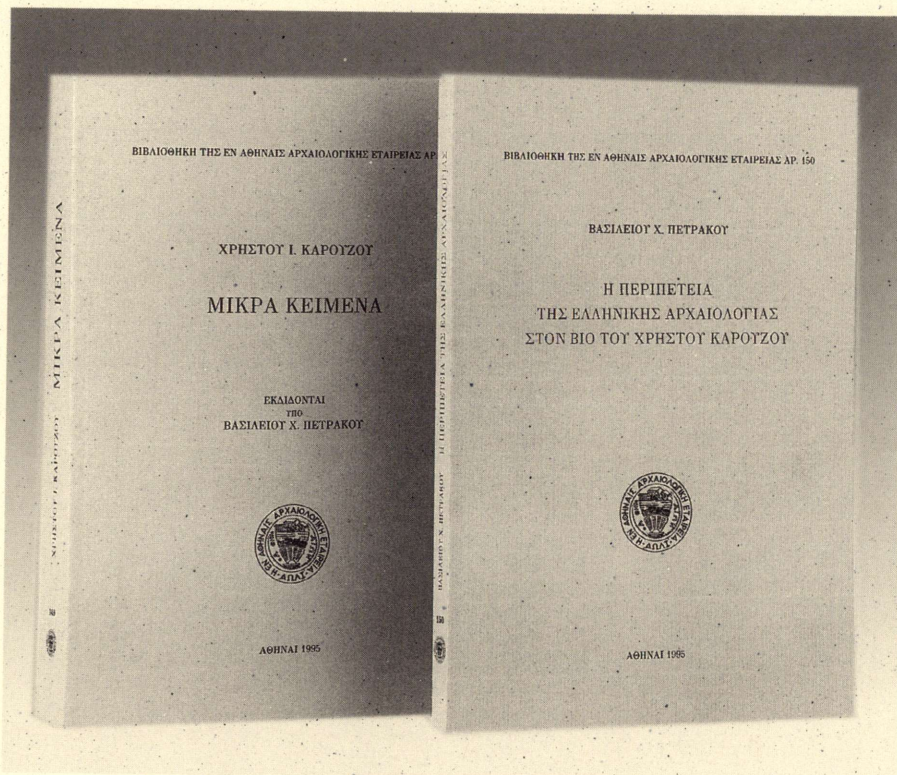
ΝΤΟΡΑΣ ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ

‘Ο Μυκηναϊκός Πολιτισμός

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΤΟΥ ΧΑΛΚΟΥ: ‘Ανακάλυψη, Ύρευνα, Χρονολόγηση - Πρωτοελλαδική περίοδος (2800-1900 π.Χ.) - Μεσοελλαδική περίοδος (1900-1575 π.Χ.) - ‘Υστεροελλαδική περίοδος (1575-1050 π.Χ.) — ΥΣΤΕΡΟΕΛΛΑΔΙΚΗ Ι ΠΕΡΙΟΔΟΣ (1575-1500 π.Χ.): Τάφοι (Λακκοειδεῖς τάφοι. Ταφικοί Κύκλοι. Ταφικά ἔθιμα. Οἱ νεκροὶ τῶν Ταφικῶν Κύκλων) - ‘Η τέχνη τῆς ‘Υστεροελλαδικῆς Ι περιόδου (Λιδοτεχνία. Μεταλλοτεχνία. ‘Οπλοτεχνία. Κοσμηματοτεχνία. Σφραγιδογλυφία. Τεχνουργήματα ἀπὸ φαγεντιανή) — ΥΣΤΕΡΟΕΛΛΑΔΙΚΗ ΙΙ ΠΕΡΙΟΔΟΣ (1500-1400 π.Χ.): Τάφοι (Θαλαμωτοὶ τάφοι. Θολωτοὶ τάφοι. Ταφικά ἔθιμα. Σημαντικοὶ θολωτοὶ τάφοι. Καταγωγή τῶν θολωτῶν τάφων) - ‘Η τέχνη τῆς ΥΕ ΙΙ περιόδου (Μεταλλοτεχνία. Κοσμηματοτεχνία. Σφραγιδογλυφία) — ΥΣΤΕΡΟΕΛΛΑΔΙΚΗ ΙΙΙ ΠΕΡΙΟΔΟΣ (1400-1050 π.Χ.): ‘Η τέχνη τῆς ΥΕ ΙΙΙ περιόδου (‘Αρχιτεκτονική. ‘Ακροπόλεις καὶ ἀνάκτορα. Τοιχογραφίες. Πλαστική. ‘Οπλοτεχνία. Μεταλλοτεχνία-Κοσμηματοτεχνία. Σφραγιδογλυφία. ‘Ελεφαντουργία) — Η ΜΥΚΗΝΑΪΚΗ ΚΕΡΑΜΙΚΗ: Εἰσαγωγή - ΥΕ Ι (1575-1500 π.Χ.) - ΥΕ ΙΙ (1500-1400 π.Χ.) - ΥΕ ΙΙΙ Α καὶ ΥΕ ΙΙΙ Β (1400-1200 π.Χ.) - ΥΕ ΙΙΙ Γ (1200-1050 π.Χ.) - Λάρνακες — Η ΜΥΚΗΝΑΪΚΗ ΓΡΑΦΗ — Η ΜΥΚΗΝΑΪΚΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ: Πηγὲς γιὰ τὴ μελέτη τῆς μυκηναϊκῆς θρησκείας — Ο ΜΥΚΗΝΑΪΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ (1400-1200 π.Χ.): ‘Εσωτερικὴ ὀργάνωση - ‘Εμπορικὴ δραστηριότητα - ‘Η ἀκτινοβολία τοῦ Μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ — ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΜΥΚΗΝΑΪΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ: Οἱ «λαοὶ τῆς θάλασσης» - ‘Ο Τρωικὸς Πόλεμος - Οἱ καταστροφὲς στὴν ‘Ελλάδα — Η ΜΥΚΗΝΑΪΚΗ ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΟΝ ΟΜΗΡΟ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

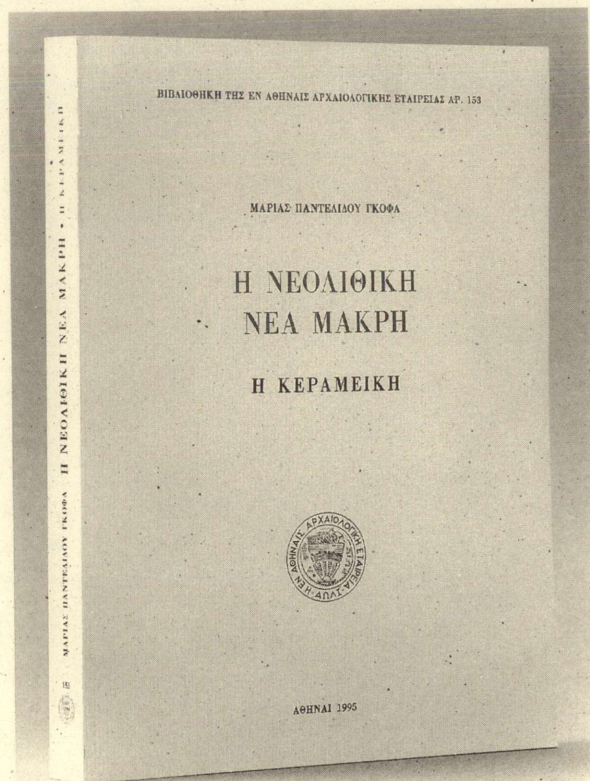

ΧΡΗΣΤΟΥ Ι. ΚΑΡΟΥΖΟΥ

ΜΙΚΡΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Χ. ΠΕΤΡΑΚΟΥ

Η ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΣΤΟΝ ΒΙΟ ΤΟΥ ΧΡΗΣΤΟΥ ΚΑΡΟΥΖΟΥ

ΜΑΡΙΑΣ ΠΑΝΤΕΛΙΔΟΥ ΓΚΟΦΑ

Η ΝΕΟΛΙΘΙΚΗ ΝΕΑ ΜΑΚΡΗ

Η Κ Ε Ρ Α Μ Ε Ι Κ Η

Τὸ ἔργο ἀποτελεῖ τὴν ὀριστικὴ δημοσίευση τῶν εὐρημάτων ἀνασκαφῆς τοῦ 1977 σὲ τμήμα τοῦ Νεολιθικοῦ οἰκισμοῦ μὲ ἀδιατάρακτη στρωματογραφία.

Ὁ παρὼν τόμος περιλαμβάνει ὅλο τὸ ὑλικὸ ἀπὸ τὴν ἀρχαιότερη ἕως τὸ τέλος τῆς νεώτερης Νεολιθικῆς. Οἱ κατηγορίες καὶ τὰ σχήματα παρακολουθοῦνται καὶ σχολιάζονται κατὰ φάσεις καὶ περιόδους, διαγράφεται ἡ τυπολογία τοῦ οἰκισμοῦ, προβάλλονται τὰ ἐγγήρακτα τοῦ ρυθμοῦ Νέας Μάκρης, καὶ τελικὰ διακρίνονται ὀρισμένες σχέσεις μὲ τὰ νεολιθικὰ τῶν Κυκλάδων.